

รายงานฉบับสมบูรณ์

วัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคม
ของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

โดย

นางสนิกตา พงษ์เสน่ห์

และคณะ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กุมภาพันธ์ 2555

รายงานฉบับสมบูรณ์

วัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคม
ของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

รายนามนักวิจัยท้องถิ่น

1. นางสาวนิกิตา	พงษ์แสนห์	10. นางคำหล้า	รัตนไค่น
2. นางสาวนาฏิญา	ผสม	11. นายโสดา	สุวรรณ
3. นายหลิน	มันมา	12. นางผาด	ชิดทิด
4. พระครูโพธิจริยาวัฒน์		13. นายเชิดพงษ์	ชิดทิด
5. นายสมบัติ	ชิดทิด	14. นายอาทิตย์	ขลุ่ยแก้ว
6. นางจตุตถ์	เครือแดงชัยพร	15. นางสาวนรินทร์	สีบุ
7. นางชนกภรณ์	สิทธิ์ทองกลาง	16. นางคำม้วน	แก้วสุวรรณ
8. นางปัญญาพร	อ้วนศิริ	17. นายศุภโชค	ผสม
9. นายวิเศษ	พุทธรักษ์		

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กุมภาพันธ์ 2555

บทคัดย่อ

การศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย การจัดการทางสังคมของชุมชน คือวิธีการที่คนในชุมชนบ้านแสงภากำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นระเบียบในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งระเบียบหรือกฎเกณฑ์ได้รับการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้คนในชุมชนได้รับรู้ว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร ในแต่ละเวลาและโอกาส สถานการณ์และสถานภาพ ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นหรือได้รับการสืบทอดกันมานั้น เป็นแนวทางที่สมาชิกในชุมชนถือปฏิบัติตาม เวลาและโอกาส สถานการณ์และสถานภาพ

องค์ประกอบของการจัดทางสังคมบ้านแสงภา เป็นสิ่งที่คนในชุมชนสร้างขึ้นและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมความเชื่อ ซึ่งคนในสังคมเป็นนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต องค์ประกอบของการจัดระเบียบทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ คุณค่าร่วมของคนในชุมชน ข้อปฏิบัติทางสังคม หรือแนวทางปฏิบัติ โดย ข้อปฏิบัติทางสังคมหรือแนวทางปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมเนียมปฏิบัติ จารีตประเพณี กฎระเบียบของชุมชน

ชุมชนยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี โดยอาศัยองค์ความรู้ที่มีอยู่ ปลูกฝัง ส่งเสริมและสืบทอดต่อเด็กและเยาวชนคนรุ่นหลังต่อไป ด้วยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีในชุมชนให้แก่เด็กและเยาวชน ด้วยรูปแบบการแสดงการแห่ต้นดอกไม้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านแสงภา รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลได้สนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับด้านวัฒนธรรมประเพณี ให้แก่ชุมชนบ้านแสงภา เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมรวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

การเรียนรู้วัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภา มีวิธีการสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชนดังนี้

การเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง เป็นความเชื่อที่คนในชุมชนบ้านแสงภาได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ผ่านการปฏิบัติจริง

การเรียนรู้ที่เกิดจากการได้รับข่าวสารต่อ ๆ กันมา หรืออ้างถึงคำโบราณที่ยึดถือกันมา หรือการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นความเชื่อที่เกิดจากการคำกล่าวอ้างต่อ ๆ กันมา หรืออ้างถึงคำกล่าวโบราณที่เชื่อถือและยอมรับกันมา โดยชุมชนบ้านแสงภาจะใช้การบอกเล่าต่อ ๆ กันมา และจะอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในชุมชนได้แก่พระธาตุดินแทนและอธิบายเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถโน้มน้าวจิตใจของผู้คนในชุมชนได้

การเรียนรู้ที่เกิดจากการที่ได้ปฏิบัติสืบทอด ๆ กันมาของคนรุ่นก่อน เป็นความเชื่อที่เกิดจากพิธีกรรม หรือการปฏิบัติที่ทำสืบทอดกันมา อาจถือเป็นเรื่องของวัฒนธรรมและประเพณีทางสังคม ซึ่งสร้างให้เกิดความเชื่อในกลุ่มคนได้ง่าย

การเรียนรู้ที่เกิดจากการนี้กคิดเอาเองตามความรู้สึกของตน เป็นความเชื่อที่คาดเดา หรือคิดเอาเอง หรือรู้สึกไปเอง อาจจะไม่มีความเชื่อใดๆ มาสนับสนุน แต่เป็นเริ่มปฏิบัติการเพื่อปรับเปลี่ยนพิธีกรรมบางอย่างให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันของชุมชน

คำนำ

รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการรายงานผลการดำเนินงานโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สาระสำคัญของรายงานเล่มนี้ เป็นการรายงานผลของการปฏิบัติงานของนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อศึกษา คุณค่า และความหมาย ของความเชื่อที่มีต่อชุมชน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ บริบทของชุมชน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ที่ทำให้ระบบความเชื่อดังกล่าวยังคงดำเนินการอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาองค์ความรู้ และค้นหารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา และสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

คณะที่วิจัยท้องถิ่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจและเพื่อเป็นฐานข้อมูลเพื่อใช้อ้างอิงได้ คณะทีมงานวิจัยไทบ้านจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้อง และช่วยสนับสนุนการดำเนินการวิจัยมา ณ โอกาสนี้

ทีมวิจัยท้องถิ่น
นางสนิธา พงษ์เสน่ห์
และคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพประกอบ	ฉ
บทที่ 1	1
บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตการศึกษาวิจัย	4
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	6
1.6 ขั้นตอนการวิจัย	6
1.7 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	8
1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	9
1.9 คณะที่มวิจัย	9
บทที่ 2	10
แนวคิดที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ	13

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้	16
2.4 แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม	17
บทที่ 3	24
ขั้นตอน วิธีการดำเนินงานวิจัย	24
3.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน	24
3.2 วิธีการดำเนินงานวิจัย	26
บทที่ 4	49
ผลการดำเนินการงานวิจัย	49
4.1 บริบทชุมชนและสภาพการจัดการของชุมชน	49
4.2 คุณค่า และ ความหมาย ของความเชื่อที่มีต่อชุมชน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน	64
4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภา	67
4.4 วัฒนธรรมความเชื่อในการการจัดการทางสังคม	68
4.5 การเรียนรู้วัฒนธรรมความเชื่อในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา	70
บทที่ 5	71
สรุปผล บทเรียน และข้อเสนอแนะ	71
5.1 สรุป	71
5.2 ข้อเสนอแนะ	74
บรรณานุกรม	76
ภาคผนวก	77
ประวัตินักวิจัย	88

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	แสดงปฏิทินวัฒนธรรมประเพณี ชุมชนแสงภา	61
ตารางที่ 2	แสดงเหตุการณ์สำคัญของชุมชนบ้านแสงภา	61

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบที่ 1	แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	6
ภาพประกอบที่ 2	แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบ 3 ประการของการเรียนรู้	17
ภาพประกอบที่ 3	แสดงสภาพภูมิศาสตร์บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาหว้า จังหวัดเลย	51
ภาพประกอบที่ 4	แสดงบุญข้าวเปลือกและบุญข้าวจี	55
ภาพประกอบที่ 5	แสดงบุญเดือนสี่	56
ภาพประกอบที่ 6	แสดงบุญสงกรานต์	56
ภาพประกอบที่ 7	แสดงประเพณีแห่ต้นดอกไม้	57
ภาพประกอบที่ 8	แสดงบุญพระธาตุดินแดน	59
ภาพประกอบที่ 9	แสดงวัดบ้านโพธิ์ชัย บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาหว้า จังหวัดเลย	60
ภาพประกอบที่ 10	แสดงบุญประเพณีชุมชนบ้านแสงภา	65
ภาพประกอบที่ 11	เวทีชี้แจงโครงการ	78
ภาพประกอบที่ 12	การจัดเวทีชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย	78
ภาพประกอบที่ 13	กิจกรรมร่วมทำบุญตักบาตร	79
ภาพประกอบที่ 14	เวทีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 1	79
ภาพประกอบที่ 15	เวทีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 2	80
ภาพประกอบที่ 16	การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ	80
ภาพประกอบที่ 17	การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ ขบวนเซิ้งบั้งไฟ ของแม่บ้านแสงภา	81
ภาพประกอบที่ 18	ภาพกิจกรรมการจุดบั้งไฟในงานวันออกพรรษา	81
ภาพประกอบที่ 19	การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ	82

ภาพประกอบที่ 20	ภาพกิจกรรมการตัดบาตรเทโว	82
ภาพประกอบที่ 21	เวทีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 3	83
ภาพประกอบที่ 22	ผู้นำชุมชนและชาวบ้านร่วมกันเตรียมงานบุญฉลองพระธาตุดินแทน	83
ภาพประกอบที่ 23	การจัดเก็บข้อมูลในงานบุญพระธาตุดินแทน	84
ภาพประกอบที่ 24	งานบุญพระธาตุดินแทน	84
ภาพประกอบที่ 25	กองข้าวเปลือกที่ชาวบ้านนำมาทำบุญ	85
ภาพประกอบที่ 26	เครื่องส่งเทวดา	85
ภาพประกอบที่ 27	พาวัวขัว	86
ภาพประกอบที่ 28	เครื่องส่งเทวดา	86
ภาพประกอบที่ 29	คุณยายเตรียมเครื่องเข้าร่วมพิธี	87
ภาพประกอบที่ 30	กิจกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี ของเด็กและเยาวชน	87

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เป็นชุมชนเก่าแก่ มีอายุกว่า 400 ปี ผู้ริเริ่มเข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่บ้านแสงภาเป็นนายพรานชื่อ เชียงภา ข้ามมาจากฝั่งประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยตั้งใจเข้ามาเพื่อล่าสัตว์ เมื่อพบทำเลเหมาะสมจึงได้ชักชวนชาวบ้านคนอื่นๆ เข้ามาตั้งบ้านเรือน แล้วตั้งชื่อว่าบ้านเชียงภา ต่อมาจึงเพี้ยนไปเป็น บ้านแสงภา เช่นปัจจุบัน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนาแห้ว, 2552 : 1) ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาแห้ว ประมาณ 11 กิโลเมตร อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดเลย ประมาณ 122 กิโลเมตร ตำบลแสงภา มีพื้นที่ประมาณ 120 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 75,000 ไร่ ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขาสูงชัน มีความลาดชันประมาณ 80% ของพื้นที่ ส่วนที่เหลือเป็นที่ลาดเชิงเขาและแหล่งน้ำ ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติ ดินเป็นดินร่วนมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง มีการไหลบ่าของน้ำอย่างรวดเร็วและรุนแรง มีลำห้วยและคลองขนาดเล็ก ตำบลแสงภาอยู่เหนือจากระดับน้ำทะเลประมาณ 250 – 300 เมตร มีหมู่บ้านในเขตตำบลแสงภา รวม 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านแสงภา หมู่ที่ 2 บ้านปากอ หมู่ที่ 3 บ้านหวนา หมู่ที่ 4 บ้านนาบอ หมู่ที่ 5 บ้านบ่อเหมืองน้อย และหมู่ที่ 6 บ้านห้วยน้ำผัก มีจำนวนครัวเรือน 525 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,803 คน เป็นเพศชาย 915 คน และเป็นเพศหญิง 888 คน ประชากรส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม (องค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา, 2552 :8) ชาวบ้านในตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลยทุกคนนับถือศาสนาพุทธ (หลิน มั่นมา, สัมภาษณ์, 2552) ตำบลแสงภาทิศเหนือ ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศใต้ ติดกับตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ทิศตะวันออกติดกับตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ทิศตะวันตกติดกับ ตำบลเหล่ากอหก อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

ในปี 2073 มีรูดงค์ นามว่าพระขนานศรีวังษ์ รูดงค์มาปักกลดอยู่ใกล้หมู่บ้านแสงภา ชาวบ้านจึงได้ร่วมใจกันสร้างกุฏิชั่วคราวขึ้น และต่อมาได้กลายมาเป็นวัดศรีโพธิ์ชัย และได้สร้างอุโบสถขึ้นใน ปี พ.ศ.2123 ต่อมาในปี พ.ศ. 2164 ชาวบ้านแสงภาได้สร้างพระธาตุดินแทน หรือพระธาตุดินแถมขึ้น โดยพระรูดงค์รูปหนึ่ง รูดงค์มาจากบางกอกน้อย มาถึงที่บ้านแสงภา เห็นชาวบ้านนับถือผีด้วยการฆ่าสัตว์แก้บน เห็นว่าเป็นการไม่ถูกต้องตามหลักของพุทธศาสนา จึงได้อบรมชี้แจงชาวบ้านให้รู้ถึงพิธีที่ถูกต้องตามพุทธศาสนา โดยให้ถือพระไตรสรณคมเป็นที่พึ่ง คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ โดยได้นำพาชาวบ้านนำหินและดินก่อสร้างพระธาตุขึ้น ไว้เป็นที่สักการะและเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

พระธาตุแห่งนี้คงจะนับเป็นหนึ่งในพระธาตุที่ไม่เหมือนใครในเมืองไทย โดยองค์พระธาตุเกิดจากนำดินมากองจนสูงจนเกือบเป็นเนินเขาขนาดย่อม เกิดจากพระธุดงค์ได้เดินทางมายังสถานที่แห่งนี้และได้สอนชาวบ้านว่าถ้าไม่ยากให้เกิดภพภัยใดจะต้องถือปฏิบัติตนสามข้อ คือ 1) ห้ามผิดศีล 2) ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต 3) ห้ามเล่นไสยศาสตร์ หลังจากนั้นจึงร่วมกับชาวบ้านสร้างพระธาตุเมื่อวันเพ็ญปี พ.ศ.2146 แม้เวลาจะล่วงเลยมาหลายร้อยปี แต่ศรัทธาของชาวบ้านมิได้เสื่อมคลาย การแสดงออกซึ่งความเคารพและศรัทธายังมีอยู่เช่นเดิม ซึ่งดูได้จากการห้ามใส่รองเท้าขึ้นไปบนกองดินองค์พระธาตุ ขณะเดียวกันชาวบ้านที่มีทุกข์ร้อนก็จะทำบุญด้วยการตักดินใส่ถังแล้วนำไปเทบนองค์พระธาตุแล้วอธิษฐานจิตขอให้สมดังตั้งใจหวัง

หินสีทึบเป็นหินที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านจะต้องขึ้นไปสักการะทุก 3 ปี ภาษาชาวบ้านเรียก “2 ปีหาม 3 ปีครอบ” อยู่บนเทือกเขาภูตินสวนทราย ด้านทิศใต้จะมีหินเป็นหินทรายอยู่ 4 ก้อน โผล่อยู่กลางป่าดงดิบ (พิกัดที่ QV 47 070360)

วัฒนธรรมความเชื่อบางอย่างของชาวบ้านแสงภาที่สืบทอดกันมามีมากมาย อาทิเช่น เมื่อถึงช่วงปีใหม่และสงกรานต์ชาวบ้านแสงภาได้หยุดพักการทำงานทุกอย่าง ทุกคนในครอบครัวที่ไปทำงานในต่างถิ่นก็จะกลับบ้านพร้อมใจกันทำธงไปบูชาพระรัตนตรัย นำขันห้าขันแปดไปขออาราธนาศีล ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ มีการสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรที่ชาวบ้านถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำพิธีสรงน้ำพระสงฆ์ บายศรีพระพุทธรูป ก่อพระทรายโดยมีความเชื่อว่า เพื่อไม่ให้ผีปีศาจร้ายเข้ามารบกวนในหมู่บ้าน และที่สำคัญชาวบ้านได้จัดทำต้นดอกไม้ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ปีละหลายๆ ต้นนำไปบูชาพระพุทธรูปที่วัดศรีโพธิ์ชัย (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองหาน, 2552 : 2) จึงถือได้ว่าพระพุทธรูปศาสนามีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของชาวบ้านแสงภาอย่างมาก สืบทอดเป็นทุนทางสังคมมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และในทุกวันพระจะมีชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ไปถือศีลปฏิบัติธรรมในอุโบสถวัดศรีโพธิ์ชัยกันเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านทุกคนยังคงยึดมั่นและปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด จะเห็นได้จากการงดฆ่าสัตว์ในวันโกน วันพระ ของชาวบ้าน โดยเชื่อว่าถ้ามีการฆ่าสัตว์แล้วจะทำให้เกิดเรื่องไม่ดีกับตนเองและต่อครอบครัว นอกจากนี้ชุมชนมีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ไว้อย่างอุดมสมบูรณ์ และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาทางสังคมมีน้อยมาก ทุกคนเคารพและเชื่อฟังผู้นำถือเป็นวัฒนธรรมเช่นนี้มาเป็นระยะเวลาหลายชั่วอายุคน ส่งผลให้ชาวบ้านอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข (สมบัติ ชิดทิต, สัมภาษณ์, 2552)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวของ วัฒนธรรมความเชื่อในชุมชนแสงภา เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมในชุมชน ที่ส่งผลให้ชุมชนมีการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมความเชื่อ และมีการจัดพิธีกรรมความเชื่ออย่างต่อเนื่องตลอดมา ทำให้ชุมชนมีความสุขและเป็นต้นทุนในการจัดการเชิงสังคม

ของชุมชนบ้านแสงภา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ทั้งนี้ยังมีความเชื่ออีกเป็นจำนวนมาก ที่ยังคงมีอยู่ในชุมชน แต่กำลังจะหายไป ถึงแม้ในกิจกรรมทางวัฒนธรรมความเชื่อจะมีประชาชนมาร่วมกิจกรรมจำนวนมาก แต่คนส่วนใหญ่ไม่รู้คุณค่า ความหมาย ความสำคัญ ของวัฒนธรรม ความเชื่อนั้นๆ ทำให้พิธีกรรมบางอย่างเป็นเพียงการทำตามคำบอก และทำให้ความสำคัญลดน้อยลง และกิจกรรมส่วนใหญ่มีแต่ผู้สูงอายุเท่านั้น ถ้าเวลาผ่านไปจะทำให้คนรุ่นต่อไปไม่รู้ขั้นตอนเครื่องประกอบพิธีกรรม คุณค่า ความสำคัญ ความหมาย และคติชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อนั้น

ดังนั้น ทีมวิจัยกับชุมชนจึงได้ตกลงร่วมกันเพื่อจะทำวิจัยเรื่องการศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย นำไปสู่การรวบรวมความรู้ และจัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยจัดทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เด็ก เยาวชน ประชาชนและผู้ที่สนใจได้มาเรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรม ความเชื่อ ที่เป็นทุนในการสร้าง ความสงบสุขให้กับชุมชนบ้านแสงภา และค้นหากระบวนการถ่ายทอด รวมไปถึงการสืบค้นความรู้ในการนำเอาวัฒนธรรม ความเชื่อ ที่ดีงามเหล่านั้นมาสู่การใช้ประโยชน์ เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชนผ่านการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมความเชื่อ และพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภาในปัจจุบัน

1.2 คำถามการวิจัย

คำถามวิจัยหลัก

1. กระบวนการศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนจะสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เห็นคุณค่า ความหมาย และสำคัญ ของวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภาได้อย่างไร
2. การนำความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อ มาจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ควรเป็นอย่างไร และจะพัฒนาได้อย่างไร

คำถามวิจัยรอง

1. คุณค่า ความหมาย และสำคัญ ของวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. ความเชื่อและองค์ความรู้ชุดนี้มีคุณค่าและความหมายมากพอที่จะนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือจัดการสังคมของชุมชนได้อย่างไร
3. รูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชนควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา คุณค่า และความหมาย ของความเชื่อที่มีต่อชุมชน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ บริบทของชุมชน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ที่ทำให้ระบบความเชื่อดังกล่าวยังคงดำเนินการอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ และค้นหารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา
4. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

1.4 ขอบเขตการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

1. ด้านพื้นที่ในการศึกษาวิจัย

พื้นที่เป้าหมายได้แก่ ชุมชนบ้านแสงภา คือ บ้านแสงภาหมู่ที่ 1 บ้านปากอ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยนา หมู่ที่ 3 ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

2. ด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิจัยเกี่ยวกับคุณค่า ความหมาย ความสำคัญของวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภา การศึกษาประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน บริบทชุมชน ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม ความเชื่อ องค์ความรู้ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมความเชื่อ ศึกษาลักษณะของความเชื่อ ความเป็นมาทางความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ความเชื่อและวัฒนธรรมกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน พัฒนาระบบการเรียนรู้และค้นหารูปแบบในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา

นิยามศัพท์

วัฒนธรรม หมายถึง ความดี ความงามและความจริง ในวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านแสงภาที่ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การงดฆ่าสัตว์ในวันพระ การทำบุญพระธาตุดินแทน เป็นต้น และได้ตกทอดมา ถึงเราในสมัยปัจจุบัน หรือว่าสิ่งที่เราได้ปรับปรุงและสร้างสรรค์ขึ้น ที่แสดงออกทางด้านความเชื่อ ประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน

ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อ คือ สิ่งที่ชุมชนให้การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของประชาชนในพื้นที่ ที่มีต่อสังคม ธรรมชาติ และเหนือธรรมชาติ ที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านแสงภา

3. กลุ่มเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

1. กลุ่มเป้าหมายหลัก

- 1) ผู้รู้ในชุมชนบ้านแสงภา จำนวน 30 คน
- 2) เด็กเยาวชน จำนวน 20 คน
- 3) สมาชิกสภาวัฒนธรรมตำบลแสงภา จำนวน 9 คน

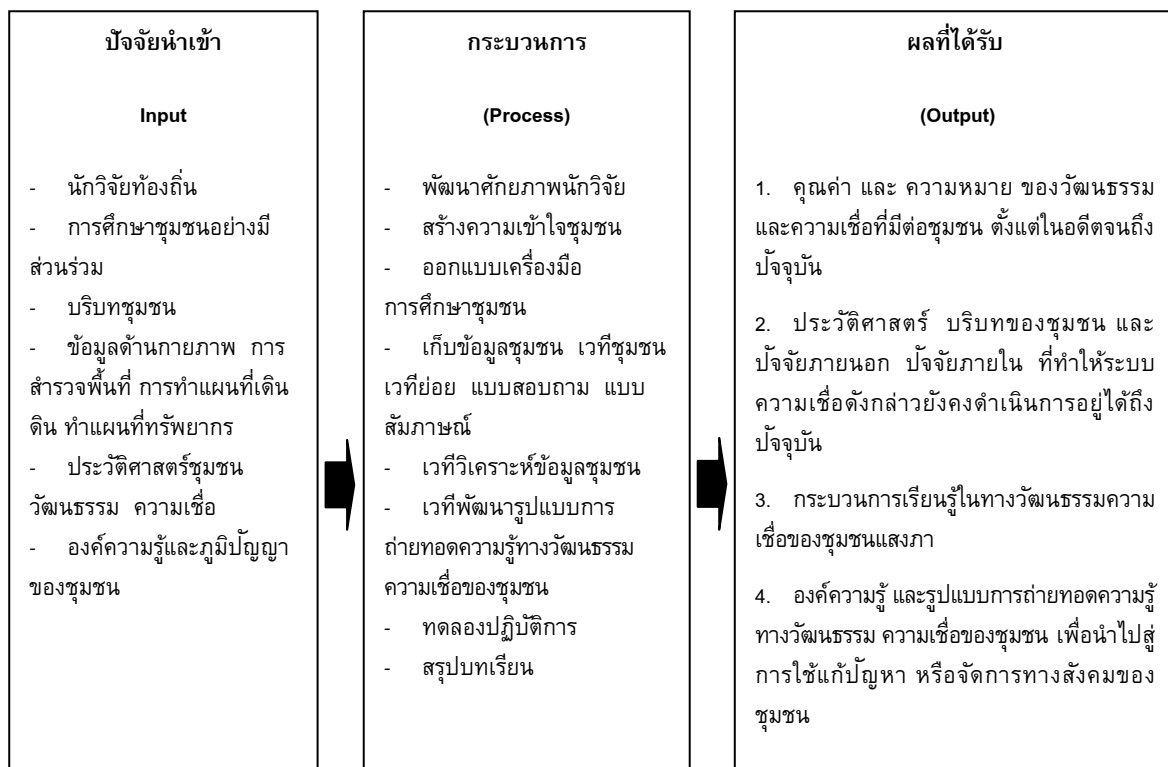
2. กลุ่มเป้าหมายรอง

- 1) ผู้นำชุมชน ผู้นำแบบเป็นทางการ จำนวน 15 คน
- 2) ตัวแทนกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน จำนวน 20 คน

3. กลุ่มเรียนรู้

- 1) ประชาชนผู้ร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

1.6 ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ระยะเตรียมการวิจัย

1. สร้างทีมวิจัย และพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชาวบ้าน เพื่อเป็นการทบทวนแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และวางแผนการดำเนินงานในพื้นที่ดำเนินการ และสร้างเครื่องมือในเก็บข้อมูลชุมชน

2. สร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายหลัก โดยการประชุม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายและประชาชนได้เข้าใจรายละเอียดของโครงการและเป้าหมายในการดำเนินการวิจัย

3. สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รู้ในชุมชน เด็กเยาวชน เจ้าอาวาส กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนบ้านแสงภา ด้วยการพบปะพูดคุย สนทนา และซักถาม อธิบายให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการวิจัยและกิจกรรมที่จะต้องมีส่วนร่วมกันดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย

เก็บข้อมูลชุมชน เป็นกระบวนการที่ทีมวิจัยร่วมกันทำความเข้าใจข้อมูล สภาพหมู่บ้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน ปฏิทินชุมชน ลักษณะภูมิประเทศ ฤดูกาลต่างๆ วัฒนธรรม ความเชื่อที่มีอยู่ในชุมชน และศึกษาสัมพันธ์ของวัฒนธรรม ความเชื่อกับวิถีชีวิตชุมชน กับการดำเนินชีวิต ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ผู้นำ ความเชื่อศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยมีกระบวนการดำเนินการดังนี้

1. จัดเวทีเพื่อกำหนดประเด็นและหัวข้อต่างๆ ในการศึกษาข้อมูลชุมชน
2. จัดการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ในชุมชนเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้น วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และการศึกษาปฏิทินชุมชน
3. สืบหาข้อมูลบริบทชุมชนโดยการทำแผนที่เดินดิน และจัดทำแผนที่ภายในและภายนอกชุมชน โดยนักวิจัยท้องถิ่นเป็นผู้ร่วมการสำรวจและจัดทำแผนที่
4. จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาคุณค่า ความหมาย ความสำคัญ และขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมความเชื่อของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมต่างๆ กับวิถีชีวิตชุมชน
5. นักวิจัยท้องถิ่นสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้านเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมต่างๆ กับวิถีชีวิตชุมชน
6. นักวิจัยท้องถิ่นร่วมกันสังเกตพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อ และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านแสงภา
7. เวิร์กช็อปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตและการจัดการประชุมในระดับชุมชน และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อกับการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมความเชื่อกับสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมความเชื่อกับการจัดการทางสังคมของชุมชนแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
8. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประเภท ลักษณะของความเชื่อ ความเป็นมาทางวัฒนธรรมความเชื่อ ที่เป็นเอกลักษณ์ และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมความเชื่อเพื่อเป็นแนวทางในการถ่ายทอด อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย เจ้าอาวาส กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักเรียนและชาวบ้าน

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองปฏิบัติการ

1. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ เยาวชนในพื้นที่ เพื่อเข้าใจ คุณค่า ความหมาย ความสำคัญของวัฒนธรรม ความเชื่อ ของชุมชนบ้านแสงภา

2. การส่งเสริมกิจกรรมในการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง วัฒนธรรม ความเชื่อ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุดินแทน ความเชื่อเกี่ยวกับหินสี่ก้อน กิจกรรมการแห่ต้นดอกไม้ในวันปีใหม่ (วันสงกรานต์) ความเชื่อเกี่ยวกับการไม่ฆ่าสัตว์ในวันโกน และวันพระ เป็นต้น

3. การจัดทำศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรมชุมชนแสงภา เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิต โดยคนชุมชนร่วมกันหาแนวทางในการจัดทำศูนย์เรียนรู้ด้านวัฒนธรรม เช่น เครื่องมือหา กิน วัตถุประสงค์ เครื่องประกอบพิธีกรรม ภาพถ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมความเชื่อ ภาพถ่ายเก่าแก่ในชุมชน และสร้างนักประวัติศาสตร์ชุมชนน้อย (เด็ก เยาวชน) เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมของศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านแสงภา

4. การสร้างสื่อ เอกสารเผยแพร่ องค์ความรู้ วัฒนธรรมความเชื่อ เช่น VCD หนังสือวิถีชีวิตชุมชนบ้านแสงภา การจัดทำสื่อท้องถิ่น และเอกสารเผยแพร่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมความเชื่อ

ขั้นตอนที่ 4 สรุปบทเรียนการดำเนินการ

เป็นขั้นตอนเพื่อสรุปบทเรียนต่างๆ ที่ได้รับจากการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เช่น สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรค การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นักวิจัย ท้องถิ่นได้นำเสนอบทเรียน ผลสำเร็จที่ได้จากการทำงานวิจัย เพื่อให้มีการนำเสนอบทเรียนและ แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้วยการใช้วัฒนธรรมความเชื่อเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนในเชิง นโยบายต่อไป

1.7 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

โครงการการศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการ จัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา มีระยะเวลาดำเนินการวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2553 ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2554 รวมระยะเวลา 12 เดือน

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงวิจัย

1. ได้ทราบคุณค่า และความหมาย ของความเชื่อที่มีต่อชุมชน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ได้ทราบประวัติศาสตร์ บริบทของชุมชน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ที่ทำให้ระบบความเชื่อดังกล่าวยังคงดำเนินการอยู่ได้ถึงปัจจุบัน
3. ได้องค์ความรู้ และรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือจัดการทางสังคมของชุมชน
4. ได้กระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว

เชิงพัฒนา

1. สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเพื่อไปพัฒนาท้องถิ่น

1.9 คณะทีมวิจัย

รายชื่อทีมวิจัยบ้านแสงภา

1. นางสาวณิศา	พงษ์เสนห์	ตำแหน่ง	หัวหน้าทีมวิจัย
2. นางสาวนาฏิญา	ผสม	ตำแหน่ง	นักวิจัย
3. นายหลิน	มันมา	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
4. พระครูโพธิจริยาวัฒน์		ตำแหน่ง	รองเจ้าคณะอำเภอนาแห้ว
5. นายสมบัติ	ชิตทิต	ตำแหน่ง	กำนันตำบลแสงภา
6. นายสุโขช	ผสม	ตำแหน่ง	ครูโรงเรียนบ้านแสงภา
7. นางชนกภรณ์	สิทธิ์ทองกลาง	ตำแหน่ง	นักวิจัย
8. นางปัญญาพร	อ้วนศิริ	ตำแหน่ง	นักวิจัย
9. นายวิเศษ	พุทธรักษ์	ตำแหน่ง	นายก อบต.แสงภา
10. นางจุติณัฐ	เครือแดงชัยพร	ตำแหน่ง	นักวิจัย
11. นางคำหล้า	รัตนไค่น	ตำแหน่ง	ปราชญ์ชาวบ้าน
12. นายไธดา	สุวรรณ	ตำแหน่ง	ปราชญ์ชาวบ้าน
13. นางผาด	ชิตทิต	ตำแหน่ง	ปราชญ์ชาวบ้าน
14. นายเชิดพงษ์	ชิตทิต	ตำแหน่ง	ปราชญ์ชาวบ้าน
15. นายอาทิตย์	ขลุ่ยแก้ว	ตำแหน่ง	เยาวชน
16. นางสาวนรินทร์	สีบุ	ตำแหน่ง	เยาวชน
17. นางคำม้วน	แก้วสุวรรณ	ตำแหน่ง	นักวิจัย

ที่ปรึกษาโครงการ

18. ดร.สิทธิกร	อ้วนศิริ	ตำแหน่ง	ที่ปรึกษาโครงการ
19. นายไพจิต	คนฉลาด	ตำแหน่ง	ที่ปรึกษาโครงการ

บทที่ 2

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมขึ้นมาย่อมต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มมีระเบียบแบบแผนที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มให้อยู่ในขอบเขตที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สิ่งที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มคนนี้เราเรียกว่า "วัฒนธรรม" ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนอารมณ์หล่อหลอมร่างกายตกแต่งคนให้น่าดูชม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กับคนเสมอไป

"วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ใช้ในการปฏิบัติการจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ"

"วัฒนธรรมคือความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์ หรือลักษณะประจำชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในสังคม ซึ่งไม่เพียงแต่จะหมายถึงความสำเร็จในด้านศิลปกรรมหรือมารยาททางสังคม เท่านั้น กล่าวคือ ชนทุกกลุ่มต้องมีวัฒนธรรม ดังนั้น เมื่อมีความแตกต่างระหว่างชนแต่ละกลุ่ม ก็ย่อมมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมนั่นเอง เช่น ชาวจีน กับชาวอเมริกัน ย่อมมีความแตกต่างกัน

"วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญอกงามในวิถีชีวิตและส่วนรวม วัฒนธรรมคือวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนร่วมที่ถ่ายทอดกันได้ เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของส่วนร่วมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนสมัยก่อน สืบต่อกันมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนร่วมที่เป็นลักษณะเดียวกัน และสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบประเพณี

พระราชบัญญัติ วัฒนธรรมแห่งชาติพุทธศักราช 2485 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

วัฒนธรรม คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

วัฒนธรรมจึงเป็นลักษณะพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ ทั้งบุคคลและสังคมที่ได้วิวัฒนาการต่อเนื่องมาอย่างมีแบบแผน แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์นั้นไม่ได้เกาะกลุ่มอยู่เฉพาะในสังคมของตนเอง ได้มีความสัมพันธ์ติดต่อกับสังคมต่างๆ ซึ่งอาจอยู่ใกล้ชิดมีพรมแดน

ติดต่อกัน หรืออยู่ปะปนในสถานที่เดียวกันหรือ การที่ชนชาติหนึ่งตกอยู่ใต้การปกครองของชนชาติหนึ่ง มนุษย์เป็นผู้รู้จักเปลี่ยนแปลงปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ จึงนำเอาวัฒนธรรมที่เห็นจากได้สัมผัสติดต่อกันมาใช้โดยอาจรับมาเพิ่มเติมเป็นวัฒนธรรมของตนเองโดยตรงหรือนำเอามาดัดแปลงแก้ไขให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม ในปัจจุบันนี้จึงไม่มีประเทศชาติใดที่มีวัฒนธรรมบริสุทธิ์อย่างแท้จริง แต่จะมีวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานมาจากความรู้ ประสบการณ์ที่สังคมตกทอดมาโดยเฉพาะของสังคมนั้น และจากวัฒนธรรมแหล่งอื่นที่เข้ามาผสมปะปนอยู่ และวัฒนธรรมไทยก็มีแนวทางเช่นนี้

ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในความเป็นชาติ ชาติใดที่ไร้ซึ่งวัฒนธรรมอันเป็นของตนเองแล้ว ชาตินั้นจะคงความเป็นชาติอยู่ไม่ได้ ชาติที่ไร้วัฒนธรรม แม้จะเป็นผู้พิชิตในการสงคราม แต่ในที่สุดก็จะเป็นผู้ถูกพิชิตในด้านวัฒนธรรม ซึ่งนับว่าเป็นการถูกพิชิตอย่างราบคาบและสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราะผู้ที่ถูกพิชิตในทางวัฒนธรรมนั้นจะไม่รู้ตัวเลยว่าตนได้ถูกพิชิต เช่น พวกดาตที่พิชิตจีนได้ และตั้งราชวงศ์หวงขึ้นปกครองจีน แต่ในที่สุดถูกชาวจีนซึ่งมีวัฒนธรรมสูงกว่ากลืนจนเป็นชาวจีนไปหมดสิ้น ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความสำคัญดังนี้

- วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ชี้แสดงให้เห็นความแตกต่างของบุคคล กลุ่มคน หรือชุมชน
- เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่าตนมีความแตกต่างจากสัตว์
- ช่วยให้เราเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เรามองเห็น การแปลความหมายของสิ่งที่เรามองเห็นนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มชน ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม เช่น ชาวเกาะซามัวมองเห็นดวงจันทร์ว่ามีหญิงกำลังทอผ้า ชาวออสเตรเลียเห็นเป็นตาแมวใหญ่ กำลังมองหาเหยื่อ ชาวไทยมองเห็นเหมือนรูปกระต่าย
- วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดปัจจัย 4 เช่น เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย การรักษาโรค
- วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์ และการควบคุมอารมณ์ เช่น ผู้ชายไทยจะไม่ปล่อยให้ น้ำตาไหลต่อหน้าสาธารณะชนเมื่อเสียใจ
- เป็นตัวกำหนดการกระทำบางอย่าง ในชุมชนว่าเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งการกระทำบางอย่างในสังคมหนึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเหมาะสมแต่ไม่เป็นที่ยอมรับในอีกสังคมหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าผู้สร้างวัฒนธรรมคือมนุษย์ และสังคมเกิดขึ้นก็เพราะ มนุษย์ วัฒนธรรมกับสังคมจึงเป็นสิ่งคู่กัน โดยแต่ละสังคมนิยมมีวัฒนธรรมและหากสังคมมีขนาดใหญ่หรือมีความซับซ้อน มากเพียงใด ความหลากหลายทางวัฒนธรรมมักจะมีมากขึ้นเพียงใดนั้นวัฒนธรรมต่าง ๆ ของแต่ละสังคมอาจเหมือนหรือต่างกันสืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านความเชื่อ เชื้อชาติ ศาสนาและถิ่นที่อยู่ เป็นต้น

ลักษณะของวัฒนธรรม

เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของคำว่า "วัฒนธรรม" ได้อย่างลึกซึ้ง จึงขออธิบายถึงลักษณะของวัฒนธรรม ซึ่งอาจแยกอธิบายได้ดังต่อไปนี้

- วัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ตรงที่มีการรู้จักคิด มีการเรียนรู้ จัดระเบียบชีวิตให้เจริญ อยู่ดีกินดี มีความสุขสะดวกสบาย รู้จักแก้ไขปัญหา ซึ่งแตกต่างไปจากสัตว์ที่เกิดการเรียนรู้โดยอาศัยความจำเท่านั้น
- วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคม เนื่องจากมีการถ่ายทอดการเรียนรู้ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม โดยไม่ขาดช่วงระยะเวลา และ มนุษย์ใช้ภาษาในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้ถ่ายทอดวัฒนธรรมนั่นเอง
- วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต หรือเป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตของ มนุษย์ มนุษย์เกิดในสังคมใดก็จะเรียนรู้และซึมซับในวัฒนธรรมของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ดังนั้น วัฒนธรรมในแต่ละสังคมจึงแตกต่างกัน
- วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่คงที่ มนุษย์มีการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ และ ปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความเหมาะสม และความอยู่รอดของสังคม เช่น สังคมไทยสมัยก่อนผู้หญิงจะทำงานบ้าน ผู้ชายทำงานนอกบ้าน เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว แต่ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อหา รายได้มาจุนเจือครอบครัว บทบาทของผู้หญิงในสังคมไทยจึงเปลี่ยนแปลงไป

วัฒนธรรมไทย แบ่งได้ 4 ประเภท

1. คติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับด้านศีลธรรมและจิตใจ
2. เนติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นระเบียบแบบแผน
3. สหธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางสังคม ในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก
4. วัตถุธรรม หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวัตถุ

หน้าที่ของวัฒนธรรม

- วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน ซึ่งมีลักษณะแตกต่าง กันไปในแต่ละสังคม เช่น วัฒนธรรมอิสลามอนุญาตให้ชาย (ที่มีความสามารถเลี้ยงดูและ ให้ความ ยุติธรรมแก่ภรรยา) มีภรรยาได้มากกว่า 1 คน โดยไม่เกิด 4 คน แต่ห้ามสมสู่ ระหว่าง เพศเดียว กัน อย่างเด็ดขาด ในขณะที่ศาสนาอื่นอนุญาตให้ชายมีภรรยาได้เพียง 1 คน แต่ไม่มีบัญญัติห้าม ความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน ฉะนั้นรูปแบบของสถาบันครอบครัวจึงอาจแตกต่างกันไป
- วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของคน จะเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมนั้น ๆ เช่น วัฒนธรรมในการพบปะทักทายของไทย ใช้ในการสวัสดีของชาวตะวันตกทั่วไปใช้ในการสัมผัสมือ ของชาวทิเบตใช้การแลกปลื้ม ของชาวมุสลิมใช้การกล่าวสลาม เป็นต้น
- วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควบคุมสังคม สร้างความเป็นระเบียบ เรียบร้อย ให้แก่สังคม เพราะในวัฒนธรรมจะมีทั้งความศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน เป็นต้น ตลอดจนผลตอบแทนในการปฏิบัติและบทลงโทษเมื่อฝ่าฝืน

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ถ้าหากเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมดีแล้ว จะทำให้ สามารถเข้าใจ พฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในแต่ละสังคมได้อย่างถูกต้อง

ที่มาของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทยมีที่มาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากสังคมไทยมีลักษณะทางด้านภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่ม และอุดมสมบูรณ์ด้วยแม่น้ำลำคลอง คนไทยได้ใช้น้ำในแม่น้ำ ลำคลอง ในการเกษตรกรรม และการอาบ กิน เพราะฉะนั้นเมื่อถึงเวลาหน้าน้ำ คือ เพ็ญเดือน 11 และเพ็ญ เดือน 12 ซึ่งอยู่ในห้วงเวลาปลายเดือนตุลาคมและปลายเดือนพฤศจิกายน อันเป็นระยะเวลา ที่ น้ำ ไหลหลากมาจากทางภาคเหนือของประเทศ คนไทยจึงจัดทำกระทงพร้อม ด้วยรูปเทียน ไปลอย ในแม่น้ำลำคลอง เพื่อเป็นการขอขมาลาโทษแม่คงคา และขอพรจากแม่คงคา เพราะได้อาศัยน้ำกิน น้ำใช้ ทำให้เกิด "ประเพณีลอยกระทง" นอกจากนั้นยังมีประเพณี อื่น ๆ อีกในส่วนที่เกี่ยวกับ แม่น้ำลำคลอง เช่น "ประเพณีแข่งเรือ"
- ระบบการเกษตรกรรม สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม (agrarian society) กล่าวคือ ประชากรร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คนไทยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตผูกพันกับระบบการเกษตรกรรม และระบบการเกษตรกรรมนี้เอง ได้เป็น ที่มาของวัฒนธรรมไทยหลายประการ เช่น ประเพณีขอฝน ประเพณีลงแขก และการละเล่น ต่อกำรำเคียว เป็นต้น
- ค่านิยม (Values) กล่าวได้ว่า "ค่านิยม" มีความเกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด และ "ค่านิยม" บางอย่างได้กลายมาเป็น "แกน" ของวัฒนธรรมไทยกล่าวคือ วิถีชีวิตของคนไทย โดยส่วนรวมมีเอกลักษณ์ซึ่งแสดงออกถึงอิสรภาพและเสรีภาพ
- การเผยแพร่ทางวัฒนธรรม (Cultural diffusion) วัฒนธรรมทาง หนึ่ง ย่อม แตกต่างไป จากวัฒนธรรมทางสังคมอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมมิได้เกิดขึ้นมาใน ภาชนะ ที่ถูกผนึก ครอบงำที่มนุษย์ เช่น นักท่องเที่ยว พ่อค้า ทหาร หมอสอนศาสนา และผู้อพยพยังคง ย้ายถิ่นที่อยู่จากแห่งหนึ่งไปยังแห่งอื่น ๆ เขาเหล่านั้นมักนำวัฒนธรรมของพวกเขามาติดตัว ไปด้วย เสมอ ซึ่งถือได้ว่า เป็นการเผยแพร่ทางวัฒนธรรม เป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และกว้างขวาง ประจักษ์ พยานในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าน้ำอัดลมชื่อต่าง ๆ มีอยู่ทั่วทุกมุมโลก วัฒนธรรมของสังคมอื่น ซึ่งได้เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทยก็คือ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

ความเชื่อ คือการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ ต่อพลังอำนาจเหนือ ธรรมชาติ ความเชื่อเป็นธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกรูปทุกนาม สิ่งที่มีมนุษย์ได้ สัมผัสทางใดทางหนึ่งจาก อายุตั้งแต่ 6 (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) เป็นต้นเหตุของ ความเชื่ออันเป็นสัญญาณเจตนา เมื่อเกิด การเพาะบ่มความเชื่อโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมที่ได้สัมผัสเป็นประจำ เป็นเครื่องช่วยให้ความเชื่อ เจริญเติบโต จึงเกิดรูปแบบสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเกิดความเชื่อในรูปแบบความเชื่อที่เป็น รูปธรรม และความเชื่อที่เป็นนามธรรม

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า ศรัทธา(น.) ความเชื่อ ความเลื่อมใส(ส.) รศ. ภิญญ จิตต์ธรรม กล่าวว่า ความกลัว และความไม่รู้เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อ และความเชื่อก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดศาสนา วัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนา คือ แนวทางการประพฤติปฏิบัติตามหลักการ และ คำสั่งสอนของศาสนานั้น ๆ เพื่อหวังความสุขแก่ตน

ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำต่าง ๆ ทั้งด้านดีและด้านร้ายธรรมดาคนเรา จะมีความเชื่อและความไม่เชื่อเป็นของคู่กัน คือระหว่างความศรัทธา และไม่ศรัทธา คนที่มีจิตศรัทธา กับ อจธศรัทธา คือศรัทธาที่หวั่นไหวและศรัทธาที่ มั่นคงไม่หวั่นไหว ดังนั้น การจะกำหนดให้แต่ละบุคคลเชื่ออย่างเดียวกันย่อมทำได้ยาก เพราะความเชื่อที่ให้ผลตรงกันข้ามก็มี ความไม่เชื่อ เกิดผลไปอีกแนวหนึ่งก็มี

ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

- ความเชื่อ
- ความไม่เชื่อ

ความเชื่อแบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ เชื่ออย่างมีเหตุผล และเชื่ออย่างไม่มีเหตุผล ความไม่เชื่อได้แก่การปฏิเสธ หรือมีความเห็นเป็นอื่น อันขัดต่อเหตุผลของความเป็นจริงในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวความเชื่อไว้ 4 อย่างคือ

- กรรมศรัทธา -> เชื่อกรรม
- วิบากศรัทธา -> เชื่อผลกรรม
- กรรมมัสถตาศรัทธา -> เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน
- ตถาคตโพธิศรัทธา -> เชื่อในความรู้ของพระตถาคตคือพระพุทธเจ้า

ความเชื่อ 10 ประการ ในกาลามสูตร

- ไม่ควรเชื่อตามตำรา
- ไม่ควรเชื่อตามที่ได้ยินมา
- ไม่ควรเชื่อเรื่องที่เล่าสืบ ๆ กันมา
- ไม่ควรเชื่อตามครูบาอาจารย์
- ไม่ควรเชื่อคนที่เป็นครูเล่าให้ฟัง
- ไม่ควรเชื่อมงคลตื่นข่าว
- ไม่ควรเชื่อเมื่อมีอำมาตย์ (สินจ้างรางวัล) ล่อให้เชื่อ
- ไม่ควรเชื่อที่เขาแนะนำให้เชื่อ
- ไม่ควรเชื่อโดยเขาบังคับให้เชื่อ
- ไม่ควรเชื่อที่เขาอ้างเหตุให้เชื่อ

พระพุทธองค์ทรงตรัสเทศนา ให้เชื่อด้วยศรัทธาและปัญญาของตน จะเป็นจิตศรัทธา ความเชื่อไม่คลอนแคลน ความเชื่อในโลกุตตรธรรม เป็นความเชื่ออันยอดเยี่ยมเพราะจะนำบุคคลผู้เชื่อให้เข้าถึงนวลโลกุตตรธรรม คือ มรรค ผล และ นิพพาน อันเป็นความเชื่อชั้นสูงสุด นับเนื่องในตถาคตโพธิศรัทธา ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ความเชื่อนับเป็นพื้นฐานแห่งการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และศาสนาอันก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

- ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ
- ความเชื่อทำให้เกิดพลัง
- ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี
- ความเชื่อทำให้เกิดสร้างสรรค์
- ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม
- ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา
- ความเชื่อทำให้เกิดการนับถือศาสนาอย่างมั่นคง
- ความเชื่อทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อมักเกิดขึ้นจากความคิดคำนึงว่าสิ่งนี้ดี สิ่งนั้นไม่ดี จะต้องส่งผลกระทบเช่นนั้น เป็นเช่นนั้น ความเชื่อที่ปรากฏเป็นข้อห้ามคำสอนของ โบราณ ย่อมเป็นสิ่งท้าทายต่อดวงปัญญาของมนุษย์ผู้นำสมัยอย่างยิ่ง หากศึกษาให้ ถ่องแท้ จะทราบถึงเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษว่า ข้อห้ามคำสอนนั้นทรงคุณค่าต่อ สังคมเพียงใด

การเกิดและการเปลี่ยนความเชื่อ

1. การเกิดของความเชื่อ ความเชื่ออาจเกิดได้จากหลายปัจจัย ดังนี้

1.1 เกิดจากประสบการณ์ตรง เป็นความเชื่อที่บุคคลได้ประสบมาด้วยตนเอง อาจด้วยความบังเอิญ เป็นเรื่องของธรรมชาติ หรือมีผู้ทำให้เกิดขึ้นก็ตาม ทั้งนี้อาจจะเป็นจริงหรือไม่เป็นจริงก็ได้

1.2 เกิดจากการได้รับข่าวสารต่อๆ กันมา หรืออ้างถึงคำโบราณที่ยึดถือกันมา หรือการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นความเชื่อที่เกิดจากการกล่าวอ้างต่อๆ กันมาก หรืออ้างถึงคำกล่าวโบราณที่เชื่อถือและยอมรับกันมา หรือใช้สื่อต่างๆ ในการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งสามารถโน้มน้าวให้ผู้ฟังเชื่อถือได้

1.3 เกิดจากการที่ได้ปฏิบัติสืบทอดๆ กันมาของคนรุ่นก่อน เป็นความเชื่อที่เกิดจากพิธีกรรม หรือการปฏิบัติที่ทำสืบทอดกันมา อาจถือเป็นเรื่องของวัฒนธรรมและประเพณีทางสังคม ซึ่งสร้างให้เกิดความเชื่อในกลุ่มคนได้ง่าย

1.4 เกิดจากการนึกคิดเอาเองตามความรู้สึกของตน เป็นความเชื่อที่คาดเดา หรือคิดเอาเอง หรือรู้สึกไปเอง อาจจะไม่มีความเชื่อใดๆ มาสนับสนุน

2. การเปลี่ยนความเชื่อ มีหลายปัจจัยที่ทำให้คนเปลี่ยนความเชื่อได้ ดังนี้

1.1 ประสบการณ์ตรง โดยที่ตนเองได้ประสบกับเหตุการณ์ หรือสิ่งใหม่อื่น ๆ ที่คัดค้านกับความเชื่อเดิม

1.2 ความเชื่อบางอาจได้รับการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์แล้วพบว่าไม่เป็นจริงตามที่เชื่อถือ

1.3 การล้มเลิกพิธีกรรมหรือประเพณีการปฏิบัติบางอย่างที่ทำสืบทอดกันมา

1.4 การรู้จักใช้เหตุและผลในการวิเคราะห์ความเชื่อของตนเอง หรือปฏิบัติด้วยตนเองจนรู้ความเป็นจริง

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและจำเป็นในการดำรงชีวิต สิ่งมีชีวิตไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์เริ่มเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย สำหรับมนุษย์การเรียนรู้เป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์โลกอื่น ๆ ดังพระราชนิพนธ์บทความของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่ว่า "สิ่งที่ทำให้คนเราแตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ ก็เพราะว่า **คนย่อมมีปัญหา** ที่จะนึกคิดและปฏิบัติสิ่งที่มีประโยชน์และถูกต้องได้ " การเรียนรู้ช่วยให้มนุษย์รู้จักวิธีดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสภาพการต่างๆ ได้ ความสามารถในการเรียนรู้ของมนุษย์จะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความพึงพอใจในชีวิตของมนุษย์ด้วย

จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

พฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของนักการศึกษาซึ่งกำหนดโดย บลูม และคณะ (Bloom and Others) มุ่งพัฒนาผู้เรียนใน 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) คือ ผลของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถทางสมอง ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และประเมินผล

2. ด้านเจตพิสัย (Affective Domain) คือ ผลของการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท ความรู้สึก ความสนใจ ทศนคติ การประเมินค่าและค่านิยม

3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) คือ ผลของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถด้านการปฏิบัติ ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท การเคลื่อนไหว การกระทำ การปฏิบัติงาน การมีทักษะและความชำนาญ

ลักษณะสำคัญ ที่แสดงให้เห็นว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น จะต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

1. มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างคงทน ถาวร
2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นจะต้องเป็นผลมาจากประสบการณ์ หรือการฝึก การปฏิบัติซ้ำๆ เท่านั้น
3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวจะมีการเพิ่มพูนในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและความสามารถทางทักษะทั้งปริมาณและคุณภาพ

ขั้นตอนของการเรียนรู้โดยการสังเกต

1. ขั้นให้ความสนใจ (Attention Phase) ถ้าไม่มีขั้นตอนนี้ การเรียนรู้อาจจะไม่เกิดขึ้นเป็นขั้นตอน ที่ผู้เรียนให้ความสนใจต่อตัวแบบ (Modeling) ความสามารถ ความมีชื่อเสียง และคุณลักษณะเด่นของตัวแบบจะเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจ

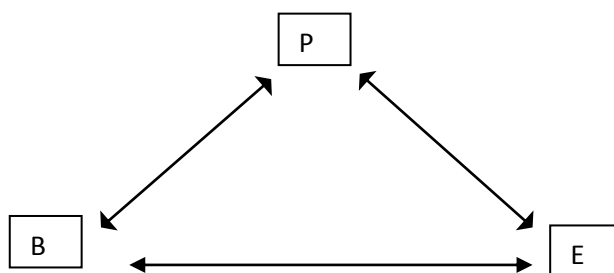
2. ขั้นจำ (Retention Phase) เมื่อผู้เรียนสนใจพฤติกรรมของตัวแบบ จะบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ไว้ในระบบความจำของตนเอง ซึ่งมักจะจดจำไว้เป็นจินตภาพเกี่ยวกับขั้นตอนการแสดงพฤติกรรม

3. ขั้นปฏิบัติ (Reproduction Phase) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนลองแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ซึ่งจะส่งผลให้มีการตรวจสอบการเรียนรู้ที่ได้จดจำไว้

4. ขั้นจูงใจ (Motivation Phase) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นแสดงผลของการกระทำ (Consequence) จากการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ถ้าผลที่ตัวแบบเคยได้รับ (Vicarious Consequence) เป็นไปในทางบวก (Vicarious Reinforcement) ก็จะจูงใจให้ผู้เรียนอยากแสดงพฤติกรรมตามแบบ ถ้าเป็นไปในทางลบ (Vicarious Punishment) ผู้เรียนก็มักจะงดเว้นการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ

หลักพื้นฐานของทฤษฎีปัญญาสังคม มี 3 ประการ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้ต้องอาศัยทั้งกระบวนการทางปัญญา และทักษะการตัดสินใจของผู้เรียน
2. การเรียนรู้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 3 ประการ ระหว่าง ตัวบุคคล (Person) สิ่งแวดล้อม (Environment) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งมีอิทธิพลต่อกันและกัน

ภาพประกอบที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบ 3 ประการของการเรียนรู้

3. ผลของการเรียนรู้กับการแสดงออกอาจจะแตกต่างกัน สิ่งที่เราเรียนรู้แล้วอาจไม่มีการแสดงออกก็ได้ เช่น ผลของการกระทำ (Consequence) ด้านบวก เมื่อเรียนรู้แล้วจะเกิดการแสดงพฤติกรรมเลียนแบบ แต่ผลการกระทำด้านลบ อาจมีการเรียนรู้แต่ไม่มีการเลียนแบบ

2.4 แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526 : 91) ได้กล่าวว่า เป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญประการหนึ่งโดยเรียกว่า “หลักความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น” ทั้งนี้เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมมีขนบธรรมเนียมประเพณี ท้องถิ่นเป็นของตนเองซึ่งเหมือน คล้ายคลึง หรือต่างไปจากชุมชนอื่น เช่น บางท้องถิ่นนับถือศาลปู่ตา ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่บ้าน เป็นที่เคารพสักการะ บางแห่งถือน้ำสาบานเป็นโซ่ สัมพันธ์แห่งมิตรภาพอย่างแข็งแรง บางแห่งมีค่านิยมในเรื่องของการบวช มากกว่าการเรียนทางโลก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาจะต้องทราบและยึดถือ อย่างน้อยในขั้นแรก ๆ ของการเข้าไปสู่ชุมชนนั้น ๆ ต้องวางโครงการการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความเชื่อดังกล่าวไปพลางก่อน ต่อเมื่อภายหลังที่เห็นว่า สิ่งใดควรดัดแปลงแก้ไข จึงค่อยคิดค่อยทำไปทีละเล็กทีละน้อย โดยให้ชาวบ้านรู้สึกกระตือรือร้นใจน้อยที่สุดหรือไม่รู้สึกเลย ทั้งนี้เพราะเห็นดีเห็นงามในการ

เปลี่ยนแปลงนั้น ๆ นอกจากนั้น การได้รู้และเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี ยังจะช่วยให้ผู้คนสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมได้ด้วย เช่น การขอความร่วมมือให้สร้างถนนหนทาง โดยอ้างเป็นการทำบุญสุนทานหรือทำการใดเพื่อประโยชน์แห่งโลกหน้า เป็นต้น

พัฒน์ สุจ้านง (2524 : 26) กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนว่า นักพัฒนาจำเป็นต้องยึดถือ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม และวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงาน การปฏิบัติงานของนักพัฒนานั้นจะต้องระมัดระวังที่จะไม่ให้กระทบกระเทือนสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อถือ หรือ เห็นว่าดีงาม แต่นำความเชื่อถือเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ นำไปสู่ความสำเร็จของโครงการ เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเรื่องที่นักพัฒนาต้องระมัดระวัง ค่อยเป็นค่อยไป คือ การนำ นวัตกรรม เข้าสู่หมู่บ้านต้องให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น หลังจากที่บ้านเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวนักพัฒนาแล้ว จึงเริ่มอธิบายถึงความไม่มีเหตุผลของขนบธรรมเนียมเหล่านั้น อนึ่ง นักพัฒนาพึงระวังให้ดี เพราะการทำผิดธรรมเนียมประเพณีของชาวบ้าน อาจจะเป็นภัยอย่างยิ่งที่จะเป็นผลต่อการทำงานของนักพัฒนาได้ ที่กล่าวมานี้เป็นแนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม ซึ่งดูเหมือนจะเป็นแนวคิดแบบเก่า ก็ถือว่ายังคงเป็นสิ่งสำคัญในการย่างก้าวเข้าสู่ชุมชนเพื่อการพัฒนา และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการพัฒนาชุมชน นับเป็นกระบวนการศึกษาชุมชนอย่างหนึ่ง ณ กาลปัจจุบัน แนวคิดการพัฒนาชุมชนได้มีวิวัฒนาการไปในทางที่เปลี่ยนไป คือ จากเดิมการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม เพียงสอนให้มองวัฒนธรรมชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน ต่อความรู้สึกของชาวบ้าน การจะพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนสิ่งใดสิ่งหนึ่งในชุมชนนั้น นักพัฒนาจะต้องระมัดระวังในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นการมองวัฒนธรรมอย่างผู้ศึกษา หรืออย่าให้วัฒนธรรมความเชื่อหรือค่านิยมของท้องถิ่นบางประการมาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา หรือหากต้องการแสวงหาแนวร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น นักพัฒนาพึงระวังแนวทางปฏิบัติของตัวที่จะกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของชาวบ้าน หรือคนในชุมชนท้องถิ่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนท้องถิ่น

ปัจจุบันนี้แนวคิดเดิมก็ยังคงมีความสำคัญอยู่มากเช่นกัน แต่ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นการใช้ วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นตัวการของการพัฒนา และมองการพัฒนาบนมิติวัฒนธรรมแบบองค์รวมมากขึ้น โดยการผนวกเอาส่วนอื่น ๆ หรือระบบคุณค่าต่าง ๆ ที่มีในชุมชนประกอบเข้าด้วยกัน กล่าวคือ การมีความเชื่อในระบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน หรือเชื่อว่าชุมชนนั้นมีระบบ หรือกระบวนการที่เป็นวิถีชีวิตหรือที่เป็นวัฒนธรรมของชุมชนอยู่แล้วนั่นเอง มักมีผู้กล่าวเสมอว่า สังคมไทยพัฒนาแต่เศรษฐกิจเป็นหลักไม่มองเห็นมิติทางวัฒนธรรม แต่ที่จริงแล้วการพัฒนากระแสหลักก็วางอยู่บนฐานของมิติวัฒนธรรมโดยเฉพาะมิติของวัฒนธรรมบริโภคนิยมวัฒนธรรมแบบ กลไกและแยกส่วนวัฒนธรรมที่หาซื้อทุกสิ่งทุกอย่างด้วยเงินตรา จึงทำให้เกิดการขาย ศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตแต่ดั้งเดิม การจะพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ต้องเปลี่ยนวิธีคิดและเปลี่ยนแนวคิดใหม่ หันเข้ามาในวัฒนธรรมที่เคลื่อนไหวมีชีวิตแทนที่ เพื่อจะได้เข้าใจทางเลือกในการพัฒนาให้มีทิศทางที่หลากหลายและสามารถในการกำหนดทางเลือกในการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคม

มิติทางวัฒนธรรมเป็นการมองปัญหาแบบองค์รวม สรรพสิ่งต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน โดยที่ไม่แยกเป็นส่วน ๆ รวมทั้งการมองวิธีคิดของคนในชุมชนที่อธิบายสิ่งที่ปรากฏการณ์ เชื่อมโยงกับระบบนิเวศกับความสัมพันธ์ของคนในสังคมรวมทั้งคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือความ

เป็นตัวของตัวเองไม่ถูกครอบงำความคิดจากใคร ปัญหาวัฒนธรรมสมัยนี้ คือ การครอบงำทางความคิด ที่วางอยู่บนผลประโยชน์ของตัวเองเป็นที่ตั้ง โดยขาดความรับผิดชอบต่อชุมชนสังคม โดยอาศัยต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สะสมอยู่ก่อนแล้วทั้งสิ้นในรูปแบบที่หลากหลาย ตั้งแต่ศีลธรรม ศิลปะ และภูมิปัญญาโดยอาศัยกระบวนการเสริมพลังทางสังคม (เนลลิว บุรีภักดีและคณะ, 2545 : 58-59) โดยหลักแนวคิดพื้นฐานของยุทธศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งมาจากปรัชญาพุทธศาสนาที่ปฏิเสธพัฒนาการที่เน้นการพัฒนาในด้านวัตถุ (การขยายตัวของGDP) โดยถือเอาความสูงสุดของมนุษย์เป็นเป้าหมาย หรือที่เรียกว่า“Human-Centered Development” อีกส่วนหนึ่งมาจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองโดยเฉพาะวิธีการในการแก้ปัญหา แต่แตกต่างจากหลักเศรษฐศาสตร์การเมือง ตรงที่ให้ความสำคัญกับบทบาท และด้านวัฒนธรรมค่อนข้างมาก (ยุคศรีอาริยะ, 2541: 268) ซึ่งต้องถือว่า ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดแนวคิดการพัฒนา แนววัฒนธรรมชุมชนโดยเฉพาะแนวการพัฒนาแบบวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2537:183) คือ

1. เกิดการคุกคามของระบบทุนนิยมต่อชุมชนหมู่บ้าน และมีแนวโน้มในการสลายตัวของชุมชนในขณะที่วัฒนธรรมชุมชนยังเข้มแข็งอยู่
2. เกิดการตื่นตัวของปัญญาชนและผู้มีการศึกษาต่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประเทศรวมทั้งการพัฒนาระบบประชาธิปไตย หลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม 2516

ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2537 : 180-182) นักคิดสายชุมชนคนสำคัญของสังคมไทย ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาแบบวัฒนธรรมชุมชน สรุปได้ 3 ประเด็นหลัก คือ

1. ต่อต้านรัฐ ประเวศ เสนอว่ารัฐ หรือระบบราชการไม่เข้าใจชุมชนชนบท รัฐออกกฎระเบียบมากมายเพื่อผูกมัดประเทศ ทำให้ประเทศเป็นอัมพาตเพราะการปิดกั้นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน รัฐมักจะชี้ขาด ชี้นำและครอบงำ โดยประเวศ เสนอว่าต้องลดอำนาจข้าราชการลงอย่าให้ยื่นไปถึงชุมชน ให้ชุมชนมีสิทธิมีเสียงที่จะวางแผน หรือ ตัดสินใจที่จะลงมือกระทำอะไรซึ่งเขาจะทำได้มากมาย เป็นการโอนอำนาจ คือนอำนาจการตัดสินใจไปให้ประชาชนในชุมชน
2. ส่งเสริมชุมชน คือ การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง คือเบญจขันธ์ชุมชน ได้แก่
 1. จิตใจที่มีธรรมะ ขยันหมั่นเพียร และสันโดษ
 2. แบบแผนการผลิตเป็นแบบแผนเพื่อกินเอง และเป็นเกษตรกรรมแบบผสมผสาน
 3. สมดุลกับระบบธรรมชาติแวดล้อม
 4. พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจไม่ต้องพึ่งพาภายนอก
 5. มีชีวิตชุมชน มีสถาบันครอบครัว วัด และวัฒนธรรมชุมชนแห่งการช่วยเหลือพึ่งพากัน และชุมชนชนบทนี้ ควรจะพัฒนาความรู้ความสามารถจากความรู้เดิมที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือ ปรีชาญาณท้องถิ่น ผสมเข้ากับวิชาการสากล การผสมผสานและเชื่อมโยง

วัฒนธรรมชุมชนเข้ากับวัฒนธรรมสากล ถือว่าเป็น “กลวิธีที่สำคัญในการพัฒนาแบบสมดุลและมีประสิทธิภาพ” และจากนั้นยังเสนอให้มีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อให้มีการรวมตัว การให้การช่วยเหลือ และการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สมาชิกภายในชุมชนแต่ละคน

3. ให้มีศาสนาธรรม โดยเฉพาะพระพุทธศาสนากับการพัฒนา ประเวศ เสนอว่า การพัฒนาที่สมบูรณ์ต้องพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป มีคุณธรรมและจริยธรรมที่แน่นอน โดยเชื่อว่าหากปราศจากฐานคุณธรรมและจริยธรรมแล้ว ก็ไม่อาจพัฒนาเพื่อประชาชนจริง ๆ ได้ เพราะมนุษย์จะพัฒนาแบบส่งเสริมตัวเอง การเห็นแก่ตัวมีกิเลสตัณหาซึ่งบดบังปัญญาและความดี ศาสนาพุทธที่บริสุทธิ์จะส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เพราะมีคำสอนประเภท ศีล สมาธิ และปัญญา ศีล คือ กิเลสตัณหาซึ่งบดบังปัญญาและความดี สมาธิ คือจิตใจที่สงบถ้าจิตสงบแล้วมนุษย์ก็เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ให้ดีขึ้นได้ส่วนปัญญา คือ ความรู้ การเรียนรู้ธรรมชาติของสรรพสิ่ง ดังนั้น การพัฒนาที่มีองค์ประกอบของศาสนา คือ การพัฒนาจิตใจจึงเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นฐานวัฒนธรรมชุมชน ประเวศจึงเสนอให้ชุมชนรับเอาศาสนามาเป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรม โดยสร้างเป็น “ชุมชนธรรมนิยม” ในการพัฒนาบนมิติวัฒนธรรมแบบองค์รวมเพื่อให้สามารถเป็นพลังในการชี้นำแนวทางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และทางด้านการเมืองนั้น

อานันท์ กาญจนพันธ์ (2544 : 200-207) กล่าวว่า สังคมต้องตระหนักเสียก่อนว่าทุกสังคมมีฐาน หรือต้นทุนทางสังคมอยู่ก่อนแล้วทุกสังคมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ศีลธรรม ศิลปะ และภูมิปัญญา เป็นต้น การสูญเสียต้นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไป ก็จะทำให้สังคมนั้นล้มละลายทางด้านศีลธรรมและด้านอื่นๆ ตามมาด้วย ดังนั้น ประเด็นในการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาบนมิติวัฒนธรรม จึงไม่เพียงแต่เป็นการทำให้โลกทันสมัยเท่านั้น หากแต่อยู่ที่กระบวนการต่าง ๆ 4 ประการ คือ

1. การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural space) คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง หรือที่เรียกว่าการเสริมสร้างต้นทุนทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาความรู้ อุดมการณ์ศีลธรรม และคุณค่าทางทรัพยากรอื่น ๆ โดยการสร้างสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของ และให้พร้อมที่จะร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์สังคมท้องถิ่นตัวเอง เพราะหากพัฒนา หรือเสริมสร้างต้นทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะเป็นพลังของชุมชนท้องถิ่นในการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาได้ในอนาคต
2. การเสริมสร้างประชาสังคม (Civil Society) คือ การดึงมวลชน หรือ การผลักดันให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมผิชอบตรวจสอบและได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาในด้าน อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองให้ก้าวหน้าไปพร้อมๆ กัน เพราะทุกคนจะรู้สึกได้ว่าได้รับความเป็น

ธรรมเสมอเหมือนกัน ชุมชนท้องถิ่นก็สามารถปกป้องสิทธิพื้นฐานของตนได้ และโดยที่ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ

3. การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชน คือ ความต่อเนื่องจากการเสริมสร้างประชาสังคม การที่ประชาสังคมจะเข้มแข็งได้นั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สำคัญ คือองค์กรชุมชนต้องมีความเข้มแข็งเพื่อจะได้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและปกป้องสิทธิของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนจะมีส่วนช่วยเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพมากขึ้น ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนา ตลอดจนยังจะเป็นกำลังพื้นฐานในระบบประชาธิปไตยแบบประชาธิปไตยในระดับรากหญ้าต่อไป
4. การเคารพสิทธิในความแตกต่างหลากหลายทางพหุสังคม (Plural Society) คือ การเคารพสิทธิ หรือ ความแตกต่างหลากหลาย หรือที่เรียกว่า พหุสังคม คือสิ่งที่ผู้คนในสังคมมีแตกต่างกันนั่นเองไม่ว่าจะเป็น ความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ภาษา ความเชื่อ ระบบการผลิตฐานทางเศรษฐกิจ โดยการเคารพสิทธิของความคงอยู่และมีอยู่ในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน (สิทธิมนุษยชน) สิ่งเหล่านี้จะเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการพัฒนาในสังคมที่มีลักษณะเป็น “พหุสังคม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยที่มีความแตกต่างหลากหลาย เพราะสังคมยังมีความแตกต่างหลากหลายมากเท่าใด ยิ่งต้องเน้นในระบบคุณค่าของความเป็นคน โดยการเคารพสิทธิของกันและกัน

การพัฒนาชุมชนบนมิติทางวัฒนธรรม ควรมีกรอบความคิด (Conceptual Frame) ในการพิจารณาจากมิติทางวัฒนธรรม (เจสสิยา บุรีภักดี และคณะ, 2545 : 62) ดังนี้ คือ

1. ชนบทเป็นรากฐานของการพัฒนา เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท และปัญหาด้านการพัฒนามักเกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อประชาชนเหล่านั้น ในบางกรณีชุมชนสามารถเป็นแบบอย่างในการพัฒนาที่ดีให้แก่สังคมเมืองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องคุณค่าของชีวิตและจิตใจที่ดีงาม
2. การดำเนินงานการพัฒนานั้นต้องคำนึงถึงการพัฒนาในเชิงวัตถุ (Material Development) ที่สอดคล้องควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านความรู้สึกนึกคิดของประชาชนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม
3. ประชาชนเป็นเป้าหมาย หรือ เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพราะประชาชนทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญที่สุดในปัจจัยของการพัฒนาทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะประชาชนมีแนวคิดในการพัฒนาสามารถดำเนินการพัฒนาและวางแผนเป้าหมายเพื่อชุมชนของตนเองได้และประเทศชาติต่อไปในอนาคต
4. สำหรับประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านการเกษตรควรจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชนบทด้านอื่น ๆ การพัฒนาจะมั่นคงและต่อเนื่องได้ จะต้องมีการสร้างและระบบการเมืองที่มั่นคงและเป็นอิสระจากการครอบงำของประเทศอื่น ๆ

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2543 : 162-163) ได้ทำการสรุปและนำเสนอแนวคิดหลักของนักคิดอาวุโสในสังคมไทย “กลุ่มนักคิดสายชุมชน” ที่มีต่อการพัฒนาบนมิติชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจกรอบของการพัฒนาบนมิติวัฒนธรรมได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้ คือ

1. มีความเห็นว่าแกนหลักของสังคมไทย คือ ชุมชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งชุมชน คือ รากเหง้าของสังคมไทยและชุมชนเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมที่ดีที่สุด
2. มีทัศนคติด้านลบต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ที่เข้ามามีผลกระทบต่อพลังของชุมชนและก่อให้เกิดการพึ่งพาในหลาย ๆ ทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีจากภายนอกประเทศ
3. เน้นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐศาสตร์พุทธ ทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชน และอาจขยายระดับไปสู่อุตสาหกรรมชุมชน โดยใช้หลักการทางวัฒนธรรมที่สำคัญของไทยคือ ความมีน้ำใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลมาเป็นเครื่องค้ำประกันและสนับสนุนการพึ่งตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนเป็นไปได้และประกอบไปด้วยหลักการของศาสนา คือความสมณะและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เพื่อการรักษาสภาพทางนิเวศเป็นตัวกำกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ที่หมายถึง การกินพอดี อยู่พอดี ไม่ทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติ
4. เน้นการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของไทยมาปรับใช้ในกระบวนการการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนได้มีพลังที่เข้มแข็งอันเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน
5. ค้นหาและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อนำมาใช้ในชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้มีการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันในระดับชุมชน ซึ่งจะเป็นการดึงให้การศึกษาได้กลับเข้ามาสู่ชุมชนอย่างแท้จริงอีกครั้ง แทนที่จะเป็นการศึกษาเพื่อพรางคนออกจากชุมชนของตนเองดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
6. เน้นการร่วมมือกับสถาบันทางด้านศาสนา (วัด) ให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการศึกษาและภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อการดำรงอยู่ของชุมชนตามหลักการไตรลักษณ์ชุมชนไทย คือ บ้าน (ชุมชน) วัดและโรงเรียน
7. ในด้านการเมือง เน้นอำนาจการตัดสินใจของชุมชนเป็นประการสำคัญ (หรือมาก่อน) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนการเมืองระดับชาตินั้นสามารถเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้ก็ต่อเมื่อชนชั้นกลางในเมืองจะต้องร่วมกับชาวบ้าน

แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติของวัฒนธรรมมีระบบคิดที่เป็นองค์รวม มีการมองอย่างเชื่อมโยงเข้ากับบริบทและเงื่อนไขต่าง ๆ ของชุมชน โดยไม่แยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกันอย่างเด็ดขาดสิ้นเชิง มีการมองวัฒนธรรมเพื่อเป็นพลังในการสร้างสรรค์ โดยการคำนึงถึงระบบคุณค่าซึ่งก็คือ ศีลธรรมของส่วนรวม และจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์และระบบ ภูมิปัญญา กล่าวคือ สิ่งซึ่งครอบคลุมความคิดหรือวิถีคิด ของชุมชน สังคม โดยเฉพาะการจัดการกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างสังคม ชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อม และต่อมาคือ

ระบบอุดมการณ์อำนาจ และศักดิ์ศรี สิทธิ ของความเป็นมนุษย์ ที่ยึดวิธีคิดหรือระบบคิดแบบองค์รวม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ตามด้วยระบบที่เรียกว่า “กระบวนการทางวัฒนธรรม” ที่หมายถึง การเคลื่อนไหว รับรู้ เรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตสิ่งใหม่ และปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นภายใต้ระบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคมชุมชนที่มีความแตกต่างและหลากหลาย ซึ่งจะสามารถสรุปมิติความคิดทางวัฒนธรรมกับการพัฒนา หรืออาจถือได้ว่า มิติทางวัฒนธรรมมีฐานะเป็นพลังสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาใน 3 ด้านหลัก (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544 : 163-169) ดังนี้ คือ

1. ด้านเป้าหมายของการพัฒนา มิติทางด้านวัฒนธรรมจะช่วยกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาให้ชัดเจนตามความหมายของ วัฒนธรรม ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 เป้าหมายที่เชื่อมโยงกัน คือการเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความยั่งยืนของธรรมชาติแวดล้อม
2. ด้านทิศทางของการพัฒนา มิติทางวัฒนธรรมจะช่วยให้มองเห็นทิศทางการพัฒนาที่หลากหลายแนวทางมากขึ้นแทนที่จะจำกัดอยู่เพียงแนวทางเดียว เพราะระบบคิดทางวัฒนธรรมจะให้ความสำคัญกับการคิดอย่างมีบริบทซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี และยังช่วยในการศึกษาปัญหาของการพัฒนาอีกด้วยทำให้เกิดทางเลือกในการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาระหว่างชุมชน แทนการครอบงำทิศทางการพัฒนา
3. ด้านกระบวนการพัฒนามิติทางวัฒนธรรมจะช่วยให้มองเห็นความสำคัญของศักยภาพของชุมชน ท้องถิ่นในการพัฒนาตนเอง เพราะสามารถเข้าใจว่ากระบวนการทางวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้นเริ่มต้นได้ในชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่และการปรับตัว ซึ่งจะผลักดันให้การพัฒนาสอดคล้องกับบริบททางสังคม และธรรมชาติแวดล้อมชุมชนให้มากที่สุด ตลอดจนการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือกับสังคมภายนอกในระดับต่าง ๆ
4. มีทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกดีขึ้น
5. โครงสร้าง เช่น แบบแผนการดำเนินชีวิตและแบบแผนขององค์กรดีขึ้น
6. ผลต่อเนื่องและแบบแผนรวม เช่น คุณภาพชีวิตและคุณภาพของสิ่งที่มนุษย์ผลิตขึ้นมามีมากขึ้น

บทที่ 3

ขั้นตอน วิธีการดำเนินงานวิจัย

3.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

โครงการ การศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย มีการดำเนินใน ระยะที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2553 ถึง วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2554 โดยมีกระบวนการ และขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ระยะเตรียมการวิจัย

1. สร้างทีมวิจัย และพัฒนาศักยภาพนักวิจัยไทบ้าน เพื่อเป็นการทบทวนแนวคิด การวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และวางแผนการดำเนินงานในพื้นที่ ดำเนินการ และสร้างเครื่องมือในเก็บข้อมูลชุมชน
2. สร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายหลัก โดยการประชุม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายและประชาชนได้เข้าใจรายละเอียดของโครงการและเป้าหมายใน การดำเนินการวิจัย
3. สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รู้ในชุมชน เด็กเยาวชน เจ้าอาวาส กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนบ้านแสงภา ด้วยการพบปะพูดคุย สนทนา และซักถาม อธิบายให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการวิจัยและกิจกรรมที่จะต้องมีส่วนร่วมกัน ดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย

เก็บข้อมูลชุมชน เป็นกระบวนการที่ทีมวิจัยร่วมกันทำความเข้าใจข้อมูล สภาพ หมู่บ้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน ปฏิทินชุมชน ลักษณะภูมิประเทศ ฤดูกาลต่างๆ วัฒนธรรม ความ เชื่อที่มีอยู่ในชุมชน และศึกษาสัมพันธ์ของวัฒนธรรม ความเชื่อกับวิถีชีวิตชุมชน กับการดำเนิน ชีวิต ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ผู้นำ ความเชื่อศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน ชุมชนโดยมีกระบวนการดำเนินการดังนี้

1. จัดเวทีเพื่อกำหนดประเด็นและหัวข้อต่างๆ ในการศึกษาข้อมูลชุมชน
2. จัดการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ในชุมชนเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้น วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และการศึกษาปฏิทินชุมชน
3. สืบหาข้อมูลบริบทชุมชนโดยการทำแผนที่เดินดิน และจัดทำแผนที่ ภายในและภายนอกชุมชน โดยนักวิจัยท้องถิ่นเป็นผู้ร่วมการสำรวจและจัดทำแผนที่
4. จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาคุณค่า ความหมาย ความสำคัญ และ ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมความเชื่อของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการดำเนิน

กิจกรรมวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมต่างๆ กับวิถีชีวิตชุมชน

5. นักวิจัยท้องถิ่นสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้านเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมต่างๆ กับวิถีชีวิตชุมชน

6. นักวิจัยท้องถิ่นร่วมกันสังเกตพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อ และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านแสงภา

7. เวทีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตและการจัดการประชุมในระดับชุมชน และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อกับการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมความเชื่อกับสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมความเชื่อกับการจัดการทางสังคมของชุมชนแสงภา อำเภออำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

8. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประเภท ลักษณะของความเชื่อ ความเป็นมาทางวัฒนธรรมความเชื่อ ที่เป็นเอกลักษณ์ และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมความเชื่อเพื่อเป็นแนวทางในการถ่ายทอด อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนแสงภา อำเภออำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย เจ้าอาวาส กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักเรียนและชาวบ้าน

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองปฏิบัติการ

1. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก เยาวชนในพื้นที่ เพื่อเข้าใจ คุณค่า ความหมาย ความสำคัญของวัฒนธรรม ความเชื่อ ของชุมชนบ้านแสงภา

2. การส่งเสริมกิจกรรมในการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง วัฒนธรรม ความเชื่อ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุดินแทน ความเชื่อเกี่ยวกับหินสี่ก้อน กิจกรรมการแห่ต้นดอกไม้ในวันปีใหม่ (วันสงกรานต์) ความเชื่อเกี่ยวกับการไม่ฆ่าสัตว์ในวันโกน และวันพระ เป็นต้น

3. การจัดทำศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรมชุมชนแสงภา เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิต โดยคนชุมชนร่วมกันหาแนวทางในการจัดทำศูนย์เรียนรู้ด้านวัฒนธรรม เช่น เครื่องมือหา กิน วัตถุโบราณ เครื่องประกอบพิธีกรรม ภาพถ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมความเชื่อ ภาพถ่ายเก่าแก่ในชุมชน และสร้างนักประวัติศาสตร์ชุมชนน้อย (เด็ก เยาวชน) เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมของศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านแสงภา

4. การสร้างสื่อ เอกสารเผยแพร่ องค์ความรู้ วัฒนธรรมความเชื่อ เช่น หนังสือวิถีชีวิตชุมชนบ้านแสงภา การจัดทำสื่อท้องถิ่น และเอกสารเผยแพร่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อ

ขั้นตอนที่ 4 สรุปบทเรียนการดำเนินการ

เป็นขั้นตอนเพื่อสรุปบทเรียนต่างๆ ที่ได้รับจากการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เช่น สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรค การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นักวิจัย

ท้องถิ่นได้นำเสนอบทเรียน ผลสำเร็จที่ได้จากการทำงานวิจัย เพื่อให้มีการนำเสนอบทเรียนและแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้วยการใช้วัฒนธรรมความเชื่อเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนในเชิงนโยบายต่อไป

3.2 วิธีการดำเนินงานวิจัย

3.2.1 จัดประชุมชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายและประชาชนได้เข้าใจรายละเอียดของโครงการและเป้าหมายการดำเนินงานวิจัย

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2553 เวลา 09.00 น. -16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 50 คน

ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้าน จำนวน 41 คน

ผู้นำชุมชน จำนวน 7 คน

เยาวชน จำนวน 2 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประสานงานกับชุมชนผู้นำชุมชน ที่ปรึกษาโครงการ และแกนนำชุมชน
2. ออกหนังสือเชิญผู้เกี่ยวข้องและประกาศเสียงตามสายทางหอกระจายข่าวทั้ง

3 หมู่บ้าน

3. จัดเวทีสร้างความเข้าใจและชี้แจงการดำเนินโครงการวิจัย

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

เอกสารรายละเอียดโครงการวิจัย เอกสารขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานวิจัย โดยสร้างความเข้าใจให้กับผู้เข้าร่วมโครงการได้รับทราบ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุม

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง

1. แนะนำตัวอย่างเป็นทางการ ชี้แจงเป้าหมายและรายละเอียดของโครงการวิจัย

2. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานวิจัยและกระบวนการทำงานวิจัย

7. ผลการดำเนินงาน

1. ประชาชนได้ทราบเป้าหมายรายละเอียดของโครงการวิจัยและกระบวนการทำงานวิจัย
2. ได้รับข้อเสนอแนะจากประชาชนในการดำเนินงานวิจัยในชุมชน
3. ได้รับทราบถึงประวัติความเป็นมาด้านประวัติศาสตร์ความเชื่อของชุมชน
4. ได้รับความร่วมมือจากเจ้าอาวาสวัด ผู้นำชุมชน ประชาชน ในการดำเนินงานวิจัยเป็นอย่างดี

8. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

ในช่วงระยะเวลาการจัดกิจกรรมของทีมวิจัย ทางชุมชนแสงภามีหน่วยงานจากกรมที่ดินมาดำเนินการออกโฉนดให้แก่ชาวบ้าน ผู้เข้าร่วมประชุมจึงไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้

9. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่มีการเปลี่ยนแปลงวันเวลาในการดำเนินการ เนื่องจากผู้นำชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องรับผิดชอบ จึงต้องเลื่อนการดำเนินงานไปตามความเหมาะสม

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม เนื่องจากการดำเนินงานจะนัดผู้เข้าร่วมกิจกรรมในวันพระ เพราะวันพระเป็นวันหยุดของชาวแสงภา ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือและมาตรงตามเวลานัด

3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่เป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ เนื่องจากทางชุมชนแสงภามีหน่วยงานจากกรมที่ดินมาดำเนินการออกโฉนดให้แก่ชาวบ้าน ผู้เข้าร่วมประชุมจึงไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้าน

3.2.2 เวทีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 1

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อเก็บข้อมูลชุมชนการเก็บข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2553 เวลา 09.30 น. -16.00น. งบประมาณ 3,600 บาท

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 22 คน นักวิจัย จำนวน 16 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 6 คน

3. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประสานงานกับชุมชนและผู้นำในชุมชน
2. ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ด้วยการเก็บข้อมูลชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ
3. สรุปข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูล

4. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

เอกสาร ประวัติความเป็นมาของชุมชน ที่มีอยู่ภายในชุมชน เพื่อนำมาอ้างอิง และค้นหาข้อมูลที่ต้องการของประวัติศาสตร์ชุมชนจากคำบอกเล่า รวมทั้งศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนในอดีต

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง

สอบถามข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชนแสงภา ข้อมูลชุมชน ข้อมูลทางกายภาพ ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมความเชื่อ อาชีพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6. ผลการดำเนินงาน

1. ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านแสงภา
2. ได้ข้อมูลชุมชน เช่น ข้อมูลทางกายภาพ ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมความเชื่อ อาชีพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป

8. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่มีการเปลี่ยนแปลงวันเวลาในการดำเนินการ เนื่องจากผู้นำชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องรับผิดชอบ จึงต้องเลื่อนการดำเนินงานไปตามความเหมาะสม

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม มีความเหมาะสม เนื่องจากการดำเนินงานจะนัดผู้เข้าร่วมกิจกรรมในวันพระ เพราะวันพระเป็นวันหยุดของชาวแสงภา ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือและมาตรงตามเวลานัด

3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม นักวิจัย ปราชญ์ชาวบ้าน ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ ปราชญ์ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ตนเองมีอยู่อย่างมีความสุข ทำให้บรรยากาศในการจัดเวทีครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่นไม่เงียบเหงา

3.2.3 เวทีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 2

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อเก็บข้อมูลชุมชน การเก็บข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ

2. สถานที่ดำเนินงาน วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาหว้า จังหวัดเลย วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2553 เวลา 09.30 น. -16.00 น. งบประมาณ 3,600 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 28 คน

นักวิจัย จำนวน 16 คน

ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 12 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประสานงานกับชุมชนและผู้นำในชุมชน
2. ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนด้วยการเก็บข้อมูลชุมชนเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมความเชื่อ
3. สรุปข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูล

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้ ศึกษาประวัติความเป็นมาของ ประวัติศาสตร์ของวัดศรีโพธิ์ชัย วัดพระธาตุดินแทน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง สอบถามข้อมูลประวัติความเป็นมาของวัดศรีโพธิ์ชัย วัดพระธาตุดินแทน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน

7. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ การบอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ต้องอาศัยระยะเวลาเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ที่มีอยู่ จึงจำเป็นที่จะต้องใช้เวลาดำเนินกิจกรรม

8. ผลการดำเนินงาน

1. ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านแสงภา
2. ได้ข้อมูลประวัติความเป็นมาของวัดศรีโพธิ์ชัย วัดพระธาตุดินแทน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน
3. เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมจัดเก็บข้อมูลในระยะต่อไป

9. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ ได้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ ประวัติความเป็นมาของวัดศรีโพธิ์ชัย วัดพระธาตุดินแทน

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม สถานที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือและมาตรงตามเวลานัด แต่ระยะเวลาดำเนินงานมีเวลาจำกัด เนื่องจากมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ของตนเองให้แก่ผู้อื่นฟัง จึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการบอกเล่า

3. **กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม** นักวิจัย ประชาชนชาวบ้าน ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ ประชาชนชาวบ้านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ตนเองมีอยู่อย่างมีความสุข ทำให้บรรยากาศในการจัดเวทีครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่นไม่เจียบเหงา

3.2.4 การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อศึกษาคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่น

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาหว้า จังหวัดเลย
วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2553 เวลา 09.30 - 16.00 น. งบประมาณ 1,500 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 16 คน

นักวิจัย จำนวน 16 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. เตรียมเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์
2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล พร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมงานวันออกพรรษา ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อในงานวันออกพรรษา
3. สรุปผลข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

5. **เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้** ศึกษาประวัติความเป็นมาของ งานประเพณีวันออกพรรษา จากคำบอกเล่าของประชาชนชาวบ้าน ผู้รู้ ด้วยเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อในงานวันออกพรรษา

6. **เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง** ศึกษาประวัติความเป็นมาของงานประเพณีวันออกพรรษา จากคำบอกเล่าของประชาชนชาวบ้าน พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อในงานวันออกพรรษา

7. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ การจัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์และร่วมกิจกรรมเป็นไปด้วยความลำบาก เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลร่วมกิจกรรมภายในงาน ส่งผลให้ข้อมูลที่ได้นั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากในการจัดเก็บข้อมูล

8. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

1. ได้เรียนรู้สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน เกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อในงานวันออกพรรษา

2. เห็นถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมประเพณีวันออกพรรษา และสามารถหาแนวทางการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้

10. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ ได้ทราบถึงคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม สถานที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือและมาตรงตามเวลานัด แต่ระยะเวลาดำเนินงานมีเวลาจำกัด เนื่องจากมีการพูดถึงคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมประเพณีที่ตนเองและลูกหลานยังคงนับถือ มีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม นักวิจัย ร่วมกิจกรรมเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ ที่จัดขึ้นในงานวันออกพรรษา พร้อมทั้งจัดเก็บข้อมูลจากผู้ร่วมกิจกรรม

3.2.5 เวทีพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยเชิงวัฒนธรรมความเชื่อ

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อพัฒนาเครื่องมือและแบบฟอร์มในการเก็บข้อมูลชุมชน การเก็บข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2553 เวลา 09.30 - 16.00 น. งบประมาณ 2,550 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 16 คน

นักวิจัย จำนวน 16 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประสานงานทีมพี่เลี้ยง ที่ ที่ปรึกษาโครงการ
2. จัดเวทีเพื่อพัฒนาเครื่องมือในการเก็บข้อมูลชุมชน

5. **เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้ เอกสารชี้แจงวัตถุประสงค์การสร้างเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย** ให้นักวิจัยมีส่วนร่วมเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องมือ และจัดทำแบบสัมภาษณ์

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์การพัฒนาเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับงานวันบุญพระธาตุดินแดน
2. ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ ในงานวันบุญพระธาตุดินแดน เครื่องมือในการศึกษาชุมชน เชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมความเชื่อ
3. ได้เรียนรู้กระบวนการสร้างเครื่องมือและสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

7. **ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ** การดำเนินงานวิจัยต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินงาน เนื่องจากมีวัฒนธรรมความเชื่อที่แตกต่างกันไปต้องอาศัยการสร้างเครื่องมือที่หลากหลายและแตกต่างกันไป

8. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

1. นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการสร้างเครื่องมือสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย
2. เครื่องมือที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น มีประโยชน์ในการดำเนินงานวิจัยเพื่อศึกษาหาข้อมูลที่ต้องการทราบได้

9. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. **ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย** เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่มีการเปลี่ยนแปลงวันเวลาในการดำเนินการ เนื่องจากผู้นำชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องรับผิดชอบ จึงต้องเลื่อนการดำเนินงานไปตามความเหมาะสม

2. **สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม** เนื่องจากการดำเนินงานจะนัดผู้เข้าร่วมกิจกรรมในวันพระ เพราะวันพระเป็นวันหยุดของชาวแสงภา ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือและมาตรงตามเวลานัด

3. **กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม** นักวิจัย จำนวน 16 คน เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ในงานวันออกพรรษา เครื่องมือในการศึกษาชุมชน เชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเชื่อ

3.2.6 เวทีศึกษาคคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 1

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อศึกษาคคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่น

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 เวลา 09.30 น. งบประมาณ 3,600 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 26 คน ได้แก่

ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 10 คน

นักวิจัย จำนวน 16 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประสานงานกับชุมชนและผู้ในชุมชน
2. ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ด้วยการเก็บข้อมูลชุมชนเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมความเชื่อ
3. สรุปรูปข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูล

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้ ศึกษาคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ จากการบอกเล่า

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง ศึกษาคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ ด้วยการบอกเล่าจากปราชญ์ชาวบ้านปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

ไม่มีปัญหาอุปสรรคในการจัดเวที ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

1. ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านแสงภา
2. ได้ทราบถึงคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ

9. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. **ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย** เป็นไปตาม **วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้** คือ ได้ทราบถึงคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ

2. **สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม สถานที่มีความเหมาะสม** ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือและมาตรงตามเวลานัด แต่ระยะเวลาดำเนินงานมีเวลาจำกัด เนื่องจากการพูดถึงคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมประเพณีที่ตนเองและลูกหลานยังคงนับถือ มีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

3. **กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม** ประชาชนชาวบ้านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ตนเองมีอยู่อย่างมีความสุข ทำให้บรรยากาศในการจัดเวทีครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่น ไม่เจียบเหว้า รวมทั้งการแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

3.2.7 เวทีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 3

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อเก็บข้อมูลชุมชน การเก็บข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ

2. สถานที่ดำเนินงาน

สถานที่ดำเนินงาน วัดพระธาตุดินแทน ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 เวลา 09.30 -16.00 น.งบประมาณ 3,600 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 30 คน

นักวิจัย จำนวน 16 คน

ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 14 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประสานงานกับชุมชนและผู้นำในชุมชน
2. ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ด้วยการเก็บข้อมูลชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ งานบุญพระธาตุดินแทน

3. สรุปข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูล

5. **เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้** ศึกษาประวัติความเป็นมาของ วัดพระธาตุดินแทน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน

6. **เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง** สอบถามข้อมูลประวัติความเป็นมาของ วัดพระธาตุดินแทน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน พร้อมทั้งศึกษากิจกรรมการจัดงานบุญพระธาตุดินแทน

7. **ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ** การบอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ต้องอาศัยระยะเวลาเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ที่มีอยู่ จึงจำเป็นที่จะต้องใช้ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม

8. ผลการดำเนินงาน

1. ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์วัดพระธาตุดินแทน
2. ได้ข้อมูลประวัติความเป็นมาของ วัดพระธาตุดินแทน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน
3. เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมจัดเก็บข้อมูลในระยะต่อไป

9. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. **ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย** เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ ได้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ ประวัติความเป็นมาของ วัดพระธาตุดินแทน

2. **สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม** สถานที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือและมาตรงตามเวลานัด แต่ระยะเวลาดำเนินงานมีเวลาจำกัด เนื่องจากมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ของตนเองให้แก่ผู้อื่นฟัง จึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการบอกเล่า

3. **กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม** นักวิจัย ปราชญ์ชาวบ้าน ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ ปราชญ์ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล

3.2.8 การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ งานบุญพระธาตุดินแทน

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อศึกษาคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ งานบุญพระธาตุดินแทน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่น

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดพระธาตุดินแทน ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 เวลา 09.30 - 16.00 น. งบประมาณ 1,500 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 16 คน

นักวิจัย จำนวน 16 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. เตรียมเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานพระธาตุดินแทน
2. ทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมงาน พร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญพระธาตุดินแทน
3. ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อในงานบุญพระธาตุดินแทน
4. สรุปผลข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล
5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้ ศึกษาประวัติความเป็นมาของ งานบุญพระธาตุดินแทน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ ด้วยเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อในงานบุญพระธาตุดินแทน
6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง ศึกษาประวัติความเป็นมาของงานบุญพระธาตุดินแทน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อในงานบุญพระธาตุดินแทน
7. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ การจัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์และร่วมกิจกรรมเป็นไปด้วยความลำบาก เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลร่วมกิจกรรมภายในงานบุญพระธาตุดินแทน ส่งผลให้ข้อมูลที่ได้เป็นไปด้วยความยากลำบากในการจัดเก็บข้อมูล
8. ผลการดำเนินงานได้เรียนรู้สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อในงานบุญพระธาตุดินแทน เห็นถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมประเพณีบุญพระธาตุดินแทน และหาแนวทางรักษาวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ต่อไป

9. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ ได้ทราบถึงคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม สถานที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือและมาตรงตามเวลานัด แต่ระยะเวลาดำเนินงานมีเวลาจำกัด เนื่องจากมีการพูดถึงคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมประเพณีที่ตนเองและลูกหลานยังคงนับถือ มีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม นักวิจัย ร่วมกิจกรรมเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ ที่จัดขึ้นในงานบุญพระธาตุดินแทน พร้อมทั้งจัดเก็บข้อมูลจากผู้ร่วมกิจกรรม

3.2.9 เวทีศึกษาคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 2

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อศึกษาคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่น

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 เวลา 09.30 น. งบประมาณ 3,600 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 25 คน ได้แก่

ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 9 คน

นักวิจัย จำนวน 16 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประสานงานกับชุมชนและผู้ในชุมชน
2. ศึกษาประวัติศาสตร์งานบุญข้าวเปลือก ด้วยการเก็บข้อมูลชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่องานบุญข้าวเปลือก

3. สรุปข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูล

5. **เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้** ศึกษาคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรม ความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ จากการบอกเล่า

6. **เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง** ศึกษาคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ ด้วยการบอกเล่าจาก ปราชญ์ชาวบ้าน

7. **บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง** ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับงานบุญ ข้าวเปลือก ได้ทราบถึงคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ

8. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. **ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย** เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ ได้ทราบถึงคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ

2. **สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม** สถานที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือและมาตรงตามเวลานัด แต่ระยะเวลาดำเนินงานมีเวลาจำกัด เนื่องจากมีการพูดถึงคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมประเพณีที่ตนเอง และลูกหลานยังคงนับถือ มีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

3. **กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม** ปราชญ์ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ตนเองมีอยู่อย่างมีความสุข ทำให้บรรยากาศในการจัดเวทีครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่นไม่เงียบเหงา รวมทั้งการแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

3.2.10 การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ งานบุญ ข้าวเปลือก

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อศึกษาคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ งานบุญข้าวเปลือก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่น

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 เวลา 09.30 - 16.00 น. งบประมาณ 1,500 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 16 คน นักวิจัย จำนวน 16 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. เตรียมเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานพระธาตุดินแทน
2. ทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมงาน พร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญพระธาตุดินแทน
3. ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อในงานบุญพระธาตุดินแทน
4. สรุปผลข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

ศึกษาประวัติความเป็นมาของ งานบุญข้าวเปลือก จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ ด้วยเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อใน งานบุญข้าวเปลือก

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง

ศึกษาประวัติความเป็นมาของ งานบุญข้าวเปลือก จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อ

7. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

ไม่มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

8. ผลการดำเนินงาน

ได้เรียนรู้ประเพณีงานบุญข้าวเปลือก และหาแนวทางรักษาวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ตลอดไป

9. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ ได้ทราบถึงคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่องานบุญข้าวเปลือก และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม

สถานที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือ เนื่องจากการพูดถึงคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมประเพณีที่ตนเองและลูกหลานยังคงนับถือ

3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม

นักวิจัย เข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ ที่จัดขึ้นงานบุญข้าวเปลือก พร้อมทั้งจัดเก็บข้อมูลจากผู้ร่วมกิจกรรม

1.2.11 การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ งานบุญเดือนสี่ (งานบุญพระเวสสันดร)

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อศึกษาคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ งานบุญเดือนสี่ (บุญพระเวสสันดร)
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่น

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2554 เวลา 09.30 - 16.00 น. งบประมาณ 1,400 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ชาวบ้านแสงภา
นักวิจัย จำนวน 21 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. เตรียมเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานบุญเดือนสี่
2. ทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมงาน พร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญเดือนสี่
3. ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อในงานบุญเดือนสี่
4. สรุปผลข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

ศึกษาประวัติความเป็นมาของ งานบุญเดือนสี่ จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ ด้วยเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อในงานบุญเดือนสี่

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

ศึกษาประวัติความเป็นมาของ งานบุญเดือนสี่ จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อที่มีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

7. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ ได้ทราบถึงคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่องานบุญเดือนสี่ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ ชุมชนสามารถรักษาให้คงอยู่กับชุมชน
2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมสถานที่ที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือ เนื่องจากมีการพูดถึงคุณค่าความหมายของ วัฒนธรรมประเพณีที่ตนเองและลูกหลานยังคงนับถือและพร้อมที่จะสืบทอดต่อไป
3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมชนกวิชัย เข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ความเชื่องานบุญเดือนสี่ ที่ชุมชนได้ร่วมกันจัดขึ้น พร้อมทั้งจัดเก็บข้อมูลจากผู้ร่วมกิจกรรม

3.2.12 การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ งานบุญ สงกรานต์

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อศึกษาคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ งานบุญสงกรานต์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่น

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาหว้า จังหวัดเลย
วันที่ 12 -14 เมษายน พ.ศ. 2554 เวลา 09.30 - 16.00 น. งบประมาณ 1,900 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ชาวบ้านแสงภา นักวิจัย จำนวน 21 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. เตรียมเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานบุญสงกรานต์
2. ทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมงาน พร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมงานสงกรานต์ การสรงน้ำพระ การจัดทำต้นดอกไม้ขนาดใหญ่พร้อมทั้ง
3. ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อในงานสงกรานต์
4. สรุปผลข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

ศึกษาประวัติความเป็นมาของ งานบุญสงกรานต์จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ ด้วยเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อใน งานบุญสงกรานต์

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

ศึกษาประวัติความเป็นมาของ งานบุญสงกรานต์ จากคำบอกเล่าของ ปราชญ์ชาวบ้าน พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความเชื่อ ที่มีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

ได้เรียนรู้ประเพณีงานบุญสงกรานต์และร่วมกันหาแนวทางรักษา วัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ตลอดไป พร้อมทั้งหาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาให้แก่เด็ก และเยาวชนเพื่อสืบทอดความรู้ ต่อไป

8. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ ได้ทราบถึงคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมความเชื่องานบุญสงกรานต์ และคติชุมชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อ ชุมชนสามารถรักษาให้คงอยู่คู่กับชุมชน
2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม สถานที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือ เนื่องจากมีการพูดถึงคุณค่าความหมายของ วัฒนธรรมประเพณีที่ตนเองและลูกหลานยังคงนับถือและพร้อมที่จะสืบทอดต่อไป
3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม นักวิจัย ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้าน นักท่องเที่ยว เข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่องานบุญสงกรานต์ ที่ชุมชนได้ร่วมกันจัดขึ้น พร้อมทั้งจัดเก็บข้อมูลจากผู้ร่วมกิจกรรม

3.2.13 เวทีวิเคราะห์ข้อมูล

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล และจัดประเภทของวัฒนธรรมความเชื่อ
2. เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อ กับการดำเนิน ชีวิต วัฒนธรรมความเชื่อกับสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมความเชื่อกับการจัดการทางสังคมของชุมชน บ้านแสงภา

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2554 เวลา 09.30 - 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 24 คน นักวิจัย จำนวน 21 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประสานงานกับชุมชนและผู้ในชุมชน
2. จัดเวทีศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน
3. สรุปข้อมูลที่ได้จากการจัดเวที

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากการจัดเก็บข้อมูล จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่จัดเก็บได้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สมบูรณ์และเป็นจริง

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาอย่างถูกต้องและเป็นจริง จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทราบถึงประเภทของวัฒนธรรมความเชื่อ รวมทั้งได้ทราบสถานการณ์ของวัฒนธรรมความเชื่อและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเชื่อ

7. ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

ไม่มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

8. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

ได้ทราบถึงประเภทของวัฒนธรรมความเชื่อ รวมทั้งได้ทราบสถานการณ์ของวัฒนธรรมความเชื่อและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเชื่อ

9. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ได้ทราบถึงประเภทของวัฒนธรรมความเชื่อ รวมทั้งได้ทราบสถานการณ์ของวัฒนธรรมความเชื่อและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเชื่อ ได้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมความเชื่อกับการดำเนินชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม สถานที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือ เนื่องจากมีการพูดถึงคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมประเพณีที่ตนเอง และให้ข้อมูลที่ตนเองมีเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้อง

3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักวิจัย ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้าน เข้าร่วมกิจกรรมการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และถูกต้อง

3.2.14 ค้นหารูปแบบการถ่ายทอดความรู้และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชน

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อค้นหากระบวนการถ่ายทอดความรู้และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชน

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2554 เวลา 09.30 - 16.00 น. งบประมาณ 7,600 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 29 คน นักวิจัย จำนวน 21 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย

2. จัดเวทีค้นรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้สรุปบทเรียน ผลการดำเนินการ

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

ประชุมเพื่อสรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ร่วมกันหาแนวทางเพื่อให้ได้รูปแบบการถ่ายทอดความรู้และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชนให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

เนื้อหาในการจัดกิจกรรมร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งหาแนวทาง เพื่อให้ได้รูปแบบการถ่ายทอดความรู้และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชนให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

6. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

ทราบแนวทางเพื่อให้ได้รูปแบบการถ่ายทอดความรู้และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชนให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

7. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

ได้รูปแบบการถ่ายทอดความรู้และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชน

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้รูปแบบการถ่ายทอดความรู้และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชน

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมสถานที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือในการค้นหารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชน

3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม นักวิจัย ประชาชนชาวบ้าน ชาวบ้าน เข้าร่วมกิจกรรมการค้นหารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชน

3.2.14 กิจกรรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ให้เด็กเยาวชน และผู้สนใจ

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กเยาวชน และผู้สนใจ
2. เพื่อสร้างนักประวัติศาสตร์ชุมชนน้อย

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2554 และวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2554 เวลา 09.30 - 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 70 คน นักวิจัย จำนวน 21 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย
2. ประสานกลุ่มเป้าหมาย
3. จัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการ
4. สรุปผลการดำเนินการ

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

วิทยากรท้องถิ่นให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และสามารถอธิบายคุณค่า ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม ความเชื่อได้ พร้อมทั้งส่งเสริมการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

ส่งเสริมการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย วิทยากรท้องถิ่นให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และสามารถอธิบายคุณค่า ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม ความเชื่อได้

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

เด็กเยาวชนและผู้สนใจได้รู้คุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ เด็กเยาวชนสามารถ อธิบายคุณค่า ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม ความเชื่อได้ เด็กเยาวชนสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อได้

8. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

เด็กเยาวชนและผู้สนใจได้รู้คุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ เด็กเยาวชนสามารถ อธิบายคุณค่า ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม ความเชื่อได้

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายเด็กเยาวชนสามารถ อธิบายคุณค่า ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม ความเชื่อได้ เด็กเยาวชนสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อได้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมสถานที่ที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่จัดขึ้น

3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักวิจัย ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้าน เด็ก และเยาวชน เข้าร่วมกิจกรรมการ

3.2.15 ส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมความเชื่อ

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรมวันสำคัญที่มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมความเชื่อ
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมได้เข้าใจวัฒนธรรมความเชื่อนั้นๆ ที่มีการดำเนินการ

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2554 และวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 เวลา 09.30 - 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 40 คน นักวิจัย จำนวน 21 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. กำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับกิจกรรมวัฒนธรรมความเชื่อชุมชน
2. ประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย
3. จัดกิจกรรมวัฒนธรรมความเชื่อและสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้าน

วัฒนธรรมความเชื่อ

4. สรุปผลการดำเนินการ

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

ส่งเสริมการสร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชนกิจกรรมได้เรียนรู้คุณค่า ความสำคัญของวัฒนธรรมความเชื่อ นำองค์ความรู้และวัฒนธรรม ความเชื่อไปใช้ในการจัดการทางสังคม และการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

ส่งเสริมการสร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชนกิจกรรมได้เรียนรู้คุณค่า ความสำคัญของวัฒนธรรมความเชื่อ นำองค์ความรู้และวัฒนธรรม ความเชื่อไปใช้ในการจัดการทางสังคม และการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

เด็กเยาวชนและผู้สนใจได้รู้คุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ เด็กเยาวชนสามารถ อธิบายคุณค่า ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม ความเชื่อได้ เด็กเยาวชนสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อได้

8. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

เด็กเยาวชน ชาวบ้าน และผู้สนใจในกิจกรรมส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมความเชื่อ ด้วยความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เด็กเยาวชนสามารถ อธิบายคุณค่า ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม ความเชื่อได้ เด็กเยาวชนสามารถร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมความเชื่อได้และพร้อมที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่ตลอดไป

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมสถานที่ที่มีความเหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่จัดขึ้น

3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักวิจัย ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้าน เด็ก และเยาวชน เข้าร่วมกิจกรรมการ

3.2.16 การจัดทำศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรมชุมชนแสงภา

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อจัดศูนย์เรียนรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ที่มีชีวิต

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 และวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2554 เวลา 09.30 - 16.00 น.

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 10 คน นักวิจัย จำนวน 21 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

จัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรมชุมชน
ปฏิบัติการเพื่อพัฒนาจุดเรียนรู้ท้องถิ่น เช่น การรับบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ วัตถุโบราณ ฯลฯ
จัดหมวดหมู่สิ่งของ และจัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้
การทดลองปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้กับผู้ที่สนใจ

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

จัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรมชุมชน
ปฏิบัติการเพื่อพัฒนาจุดเรียนรู้ท้องถิ่น เช่น การรับบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ วัตถุโบราณ ฯลฯ จัด
หมวดหมู่สิ่งของ และจัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้การทดลองปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้กับ
ผู้ที่สนใจ

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรมชุมชนปฏิบัติการเพื่อ
พัฒนาจุดเรียนรู้ท้องถิ่น พัฒนาจุดเรียนรู้ท้องถิ่น เช่น การรับบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ วัตถุ
โบราณ ฯลฯ จัดหมวดหมู่สิ่งของ และจัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้การทดลองปฏิบัติการ
เพื่อให้ความรู้กับผู้สนใจ

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

ได้รู้คุณค่าความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ และสามารถสร้างศูนย์
วัฒนธรรมชุมชนให้ เด็กเยาวชนและผู้สนใจ สามารถเรียนรู้และอนุรักษ์สืบทอดลูกหลานต่อไป

8. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

จัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้การทดลองปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้
กับผู้สนใจ

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

มีจุดเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภาประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการสร้าง
จุดเรียนรู้ท้องถิ่น เกิดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมสถานที่ที่มีความ

เหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่จัดขึ้น

3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักวิจัย ประชาชนชาวบ้าน ชาวบ้าน

เด็กและเยาวชน เข้าร่วมกิจกรรมการ

3.2.17 เวทีสรุปบทเรียน

1. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรค การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นักวิจัยท้องถิ่นได้นำเสนอบทเรียน ผลสำเร็จที่ได้จากการทำงานวิจัย
2. เพื่อให้มีการนำเสนอบทเรียนและแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชน

2. สถานที่ดำเนินงาน

วัดศรีโพธิ์ชัยบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาหว้า จังหวัดเลย
วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 เวลา 09.30 - 16.00 น. งบประมาณ 7,000 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 10 คน นักวิจัย จำนวน 21 คน

4. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประสานงานกลุ่มเป้าหมาย
2. จัดทำเอกสารสรุปผลการดำเนินการ
3. จัดเวทีสรุปบทเรียน
4. สรุปบทเรียนการจัดทำเวที

5. เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรค การทำงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น นักวิจัยท้องถิ่นได้นำเสนอบทเรียน ผลสำเร็จที่ได้จากการทำงานวิจัย ได้นำเสนอ บทเรียนและแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชน

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรค การทำงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น นักวิจัยท้องถิ่นได้นำเสนอบทเรียน ผลสำเร็จที่ได้จากการทำงานวิจัย ได้นำเสนอ บทเรียนและแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชน

7. บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

นักวิจัยท้องถิ่นสามารถนำเสนอบทเรียน ผลสำเร็จที่ได้จากการทำงาน วิจัย ได้นำเสนอบทเรียนและแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนได้

8. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายนักวิจัยท้องถิ่นสามารถ นำเสนอบทเรียน ผลสำเร็จที่ได้จากการทำงานวิจัย ได้นำเสนอบทเรียนและแนวทางการพัฒนา ศักยภาพชุมชนได้
2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมสถานที่มีความ เหมาะสม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่จัดขึ้น
3. กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักวิจัย ประชาชนชาวบ้าน ชาวบ้าน เด็กและเยาวชน เข้าร่วมกิจกรรมการ

บทที่ 4

ผลการดำเนินการงานวิจัย

การดำเนินงานวิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลยได้ดำเนินการตามแผนงาน โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นักวิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในพื้นที่ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย เช่น การสัมภาษณ์ในด้านบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน ลักษณะภูมิประเทศ วัฒนธรรม ความเชื่อที่มีอยู่ในชุมชน และศึกษาความสัมพันธ์ของวัฒนธรรม ความเชื่อกับวิถีชีวิตชุมชน กับการดำเนินชีวิต ชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ผู้นำ ความเชื่อศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ การบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ในชุมชนแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย มีรายละเอียดดังนี้

4.1 บริบทชุมชนและสภาพการจัดการของชุมชน

4.1.1 ประวัติหมู่บ้านแสงภา

ชุมชนแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลยเป็นชุมชนเก่าแก่ มีอายุมากกว่า 400 ปี ผู้ริเริ่มเข้ามาตั้งรกรากเป็นนายพรานชื่อ เชียงพา และเพื่อนประกอบด้วย เชียงแพ เชียงใต้ เชียงน้อย ข้ามมาจากฝั่งประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สันนิษฐานว่ามาจากเวียงจันทน์) เข้ามาล่าช้าง เพื่อนำเอางาช้างไปถวายเจ้าเมือง เชียงพาและเพื่อนได้เดินทางตามลำน้ำเหือง และได้เห็นทำเลที่เหมาะสม ในการทำไร่ ทำนา มีแม่น้ำไหลผ่าน 2 สาย ได้แก่ แม่น้ำพา และแม่น้ำแพร์ จึงได้ลงหลักฐานตั้งเป็นหมู่บ้านเรียกว่า บ้านเชียงพา โดยตั้งอยู่ริมห้วยน้ำพา ต่อมาจึงเพี้ยนเป็น แสงพา บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านช่วงแรกคือ ดันมะขามใหญ่บริเวณริมแม่น้ำพา ด้านทิศตะวันออก (บริเวณสะพานข้ามน้ำพาในปัจจุบัน) มีจำนวนครัวเรือน 9 – 10 ครัวเรือน หลังจากนั้นก็มี การจัดตั้งวัดขึ้น โดยมีหลักฐานว่ามีการสร้างวัดเมื่อปี พ.ศ.2090 (ประวัติทั่วราชอาณาจักร เล่มที่ 11: 2535) ปัจจุบันได้แบ่งหมู่บ้านเป็น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ แสงภา บ้านหัวนา และบ้านปากอ ต่อมาได้เปลี่ยนจากบ้านแสงพา มาเป็นบ้านแสงภา จนถึงปัจจุบัน

เรื่องเล่าที่เกี่ยวกับบ้านแสงพา เริ่มจากเมื่อกลุ่มนายพรานประกอบด้วย เชียงพา เชียงแพ เชียงใต้ เชียงน้อย เดินทางมาจากฝั่งลาว ได้เดินทางมาถึงโป่งที่มีสัตว์และช้าง มากินโป่งจำนวนมากซึ่งบริเวณโป่งจะมีต้นไผ่ใหญ่อยู่ จึงเรียกว่าโป่งไผ่ จากนั้นนายพรานทั้ง 4 คน ได้สร้างอ้างเพื่อเป็นที่เฝ้าสัตว์และหนีเสือ จึงเรียกบริเวณที่สร้างอ้างว่า นาอ้าง เมื่อเดินออกจากนาอ้าง มาถึงโป่งกูด ได้พบช้างจึงเข้ามาดูช้างอยู่บริเวณนั้น นายพรานทั้ง 4 คน เกิดหิวน้ำ แต่ลำห้วยบริเวณนั้นดื่มไม่ได้ เนื่องจากมีใบไม้ตกลงไปในลำห้วยทำให้น้ำบริเวณนั้นดื่มไม่ได้ จึงได้

เอาเสียมไปขุดหาน้ำ ขุดไปขุดมาแล้วไปเจอหินทำให้เสียมเบ้ เลยเรียกบริเวณนั้นว่านาเสียมเบ้ (ปัจจุบันเพี้ยนเป็นนาสามเบ้น) ต่อจากนั้นนายพรานก็ตามช้างขึ้นไปถึงหนองน้ำแห่งหนึ่ง แต่ค่าพอดิจึงได้จึกไม้ไผ่เพื่อใช้เป็นไฟส่องทาง จึงเรียกว่าหนองจึกได้ พอค่าถ้าจะนอนบริเวณหนองจึกได้ก็ดูไม่เหมาะสมกับการนอน จึงเดินไปอีกระยะหนึ่งเพื่อหาที่พักผ่อน จนมาถึงพื้นที่ที่เหมาะสม จึงได้พากันนอน จึงเรียกว่า นาพรานนอน (ปัจจุบันเพี้ยนเป็น นาพานอน) พอถึงตอนเช้าจึงได้พากันเดินทางไปล่าสัตว์ โดยเดินทางย้อนกลับไปทางเดิมโดยการเดินย่องๆ (ย่องคือการเดินอย่างระมัดระวัง) เพื่อไม่ให้สัตว์รู้ตัว จึงเรียกบริเวณนั้นว่า นาพรานย่อง พอเดินทางออกจกนาพรานย่องผ่านน้ำคดไต้ ผ่านน้ำคดเหนือ แล้วเดินทางเพื่อไปยังข้างผ่านบริเวณหินตึง บริเวณนั้นเมื่อเดินผ่านจะมีเสียงตึง ตึง ตึงจึงเรียกว่า ภูหินตึง บริเวณนั้นเป็นหินลาดใหญ่ (ผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่ในหมู่บ้านนี้ก็จะรู้ว่าใครเข้ามาในหมู่บ้าน จะได้ยินเสียงตึง ตึง ตึง) แล้วมายังข้างที่หนองพรานได้ แต่ตามหาหัวช้างที่ยังไม่เจอ หลังจากนั้นหลายวันก็ไปพบโครงช้างที่นายพรานยิงตาย จึงเรียกบริเวณนั้นว่า นาโครงช้าง ส่วนหัวช้างได้ถูกเสื้คาบไปไว้อีกบริเวณเรียกว่า นาหัวช้าง (ปัจจุบันเรียก นาหัวนาช้าง) นายพรานได้เดินทางตามรอยเสื้จนไปพบเสื้ เห็นกระดูกช้างคาปากเสื้อยู่ จึงเรียกบริเวณนั้นว่านาปากคา นายพรานจึงเดินทางกลับ

นายพรานกลุ่มนั้นเห็นว่าป่านี้มีความอุดมสมบูรณ์ บ่อน้ำ อาหารสมบูรณ์ นายพรานก็เดินทางกลับไปชวนเอาญาติพี่น้องมาตั้งหมู่บ้าน โดยเชียงพา เชียงแพ เชียงไต้ เชียงน้อย โดยพูดกับพี่น้องว่า “ใครอยากมาบ้าง จะไปสร้างบ้านกันอยู่ที่นี่ใครอยากไปบ้าง ถ้าอยากไปก็เก็บเอาข้าวน้ำสำปลาเลย” ญาติพี่น้องก็เดินทางตามมาเพื่อมาสร้างบ้าน พอมาถึงต่างคนก็ออกไปตระเวนหาที่ตั้งหมู่บ้าน หาที่ไร่นากัน บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านช่วงแรกคือ ต้นมะขามใหญ่ บริเวณริมแม่น้ำพา ด้านทิศตะวันออก (บริเวณสะพานข้ามน้ำพาในปัจจุบัน) มีจำนวนหลังคาเรือนประมาณ 9-10 ครั้วเรือน เรียกว่าบ้านเชียงพา

4.1.2 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเดิมการสร้างบ้านเรือนจะใช้ใบค้อเพื่อมุงหลังคา ต่อมาใช้หญ้าคามุงหลังคา และใช้ไม้ไผ่มาสับทำเป็นฟากเพื่อทำพื้นบ้านและฝาบ้าน เกิดโรคระบาดขึ้นเมื่อ พ.ศ.2487 ชาวบ้านอพยพย้ายถิ่นฐานออกจากบ้านแสงภาไปอยู่ที่บ้านนาแห้ว หลังจากโรคระบาดหายไปชาวบ้านก็กลับมาอยู่ที่บ้านแสงภาตามเดิม และมาสร้างบ้านเรือนเพิ่มขึ้นใช้ดอกเกล็ดนำมามุงหลังคา (ใช้ไม้เนื้อแข็งนำมาตอกด้วยเหล็กกลมออกมาเป็นแผ่นเกล็ด) ผู้มีฐานะก็จะใช้สังกะสีเพื่อมุงเป็นหลังคาบ้านต้องเดินทางเท้าไปซื้อที่ด่านซ้าย จ้างคนแบกแผ่นละ 1 บาท และใช้ไม้ที่เลื่อยมาจากป่าเพื่อมาทำพื้นและทำฝาบ้าน เมื่อ พ.ศ. 2503 เกิดไฟไหม้ป่า เกิดลูกไฟตกลงมายังหลังคาบ้านเกิดเพลิงไหม้ทั้งหมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน 62 ครัวเรือน ถูกไฟไหม้ไปทั้งหมด 52 ครัวเรือน เหลือเพียง 10 ครัวเรือนเท่านั้น แต่ไม่มีผู้เสียชีวิตแต่อย่างใด สันนิษฐานว่าเกิดเหตุไฟไหม้ทั้งหมู่บ้านเนื่องจากผิดของรักษา ผิดธรรมเนียมครองธรรม ผิดคำสั่งจะต่อจากนั้นมาชาวบ้านก็สร้างบ้านเรือนขึ้นใหม่ด้วยตอกเกล็ดเพื่อทำเป็นหลังคาผู้มีฐานะก็จะใช้สังกะสีเพื่อมุงเป็นหลังคาบ้านและใช้ไม้ที่เลื่อยมาจากป่าเพื่อมาทำพื้นและทำฝาบ้าน

4.1.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาแห้ว ประมาณ 12 กิโลเมตร อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดเลย ประมาณ 127 กิโลเมตร ตำบลแสงภา มีพื้นที่ประมาณ 120 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 75,000 ไร่ มีหมู่บ้านในเขตตำบลแสงภา รวม 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านแสงภา หมู่ที่ 2 บ้านปากอ หมู่ที่ 3 บ้านหัวนา หมู่ที่ 4 บ้านนาบ่อ หมู่ที่ 5 บ้านบ่อเหมืองน้อย และหมู่ที่ 6 บ้านห้วยน้ำผัก ตำบลแสงภาอยู่เหนือจากระดับน้ำ ทะเลประมาณ 250-300 เมตร ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขาสูงชัน มีความลาดชันประมาณ 80 % ของพื้นที่ ส่วนที่เหลือเป็นที่ลาดเชิงเขาและแหล่งน้ำ ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติ สภาพดินเป็นดินร่วนมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง มีการไหลบ่าของน้ำอย่างรวดเร็วและรุนแรง มีลำห้วยและคลองขนาดเล็ก

ภาพประกอบที่ 3 แสดงสภาพภูมิศาสตร์บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับ	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้	ติดกับ	ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ตำบลเหล่ากอหก อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

4.1.4 เส้นทางคมนาคม

เส้นทางคมนาคม ถูกสร้างเป็นถนนลูกรัง เมื่อปี พ.ศ.2514 และถนนลาดยาง เมื่อปี พ.ศ.2521 ถนนที่ใช้เดินทางไปยังอำเภอจำนวน 1 เส้นทาง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาแห้ว ประมาณ 11 กิโลเมตร อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดเลย ประมาณ 127 กิโลเมตร มีรถโดยสารประจำทางวิ่งผ่าน 1 สายคือ สายด่านซ้าย - นาแห้ว - แสงภา ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ การสัญจรไปมาไม่สะดวกไม่ลำบากในการเดินทาง

4.1.5 ลักษณะประชากร

บ้านแสงภา หมู่ที่ 1 มีครัวเรือนทั้งหมด 130 ครัวเรือน มีประชากรรวม 432 คน ชาย 211 คน หญิง 221 คน บ้านปากอ่ มีครัวเรือนทั้งหมด 130 ครัวเรือน มีประชากรรวม 485 คน ชาย 240 คน หญิง 245 คน บ้านห้วยนา มีครัวเรือนทั้งหมด 75 ครัวเรือน มีประชากรรวม 255 คน ชาย 121 คน หญิง 134 คน (สำนักทะเบียนอำเภอนาแห้ว: 12:2553)

4.1.6 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

จากข้อมูลชุมชน การประกอบอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำนาข้าว ทำไร่ข้าวโพด ปลูกยางพารา เสาวรส เลี้ยงโค กระบือ เลี้ยงเป็ด ไก่ รวมทั้งมีการออกไปทำงานต่างถิ่น อาชีพที่ชาวบ้านมีรายได้นอกเหนือการประกอบอาชีพหลักแล้ว ยังมีอาชีพพิเศษที่สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างมาก คือ การหาเห็ดขายโดยจะมีพ่อค้ามารับซื้อตั้งแต่ช่วงเดือนเมษายน ถึง เดือนมิถุนายน ของทุกปี เนื่องจากป่าของชุมชนบ้านแสงภามีความอุดมสมบูรณ์จึงมีเห็ดป่าจำนวนมากสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนเป็นอย่างมาก และมีการขายลูกค้อ ในช่วงเดือนธันวาคม ถึงเดือนมีนาคม สร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนเพิ่มเติมจากรายได้หลัก ครัวเรือนในชุมชนผ่านเกณฑ์ จปฐ. ทุกครัวเรือน มีรถยนต์ส่วนบุคคล รถจักรยานยนต์ มีแท็บเล็ตทุกหลังคา รถไถนาเดินตาม ทุกครัวเรือน มีเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น ทีวีสี ตู้เย็น พัดลม มีหม้อหุงข้าวไฟฟ้า มีโทรศัพท์มือถือใช้ และมีหอกระจายข่าวจำนวน 3 แห่ง

4.1.7 ลักษณะทางสังคม

นายสมบัติ ชิตทิต กำนันตำบลแสงภา ได้เล่าให้ฟังว่า ชาวบ้านแสงภาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีภาษาที่ใช้ในท้องถิ่นคือ ภาษาเลย มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายเอื้ออาทรซึ่งกัน มีความสามัคคีรักใคร่ปรองดองกัน คนในชุมชนมักไปมาหาสู่กันเสมอ มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของ รวมถึงการให้ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี และมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนไว้เป็นอย่างดี เมื่อมีงานบุญชาวบ้านก็นำสิ่งของ หรือเครื่องใช้มาช่วยงานกัน มีกิจกรรมงานพิธีต่างๆ ชาวบ้านก็จะคอยช่วยเหลือซึ่งกัน ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาทางสังคมมีน้อยมาก ทุกคน

เคารพและเชื่อฟังผู้นำชุมชน ถือเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาหลายชั่วอายุคน ส่งผลให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4.1.8 การเมืองการบริหาร

บ้านแสงภา หมู่ที่ 1 บ้านปากอ หมู่ที่ 2 บ้านหวนา หมู่ที่ 3 ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา การบริหารการปกครอง มีนายวิเศษ พุทธรักษ์ เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา จบการศึกษาปริญญาตรี มีกำนันสมบัติ ชิดทิต เป็นกำนันตำบลแสงภา จบการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมี 3 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มี 2 คน บ้านปากอ มีนายเดชา พุทธรักษ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมี 3 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มี 2 คน บ้านหวนา มีนายหลิน มั่นมา เป็นผู้ใหญ่บ้าน จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมี 3 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มี 2 คน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้นำหมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ส่วนผู้ชายมีปริมาณที่ใกล้เคียงกัน การศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา และชั้นมัธยมศึกษาที่กำลังศึกษาต่อระดับอนุปริญญา และปริญญาตรีก็มี ซึ่งมักเป็นเด็กรุ่นใหม่ของหมู่บ้านเยาวชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการศึกษา รายได้มีมากกว่ารายจ่าย แต่หลายครอบครัวก็ยังมีหนี้สินโดยเฉพาะหนี้กองทุนหมู่บ้าน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

4.1.9 การศึกษา

ชุมชนบ้านแสงภา มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนจำนวน 1 แห่ง มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เยาวชนจะเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนนาแห้ววิทยา ซึ่งอยู่ใกล้กับที่ว่าการอำเภอนาแห้ว โดยจะมีรถรับส่งนักเรียน บางรายก็จะไปศึกษาต่อที่โรงเรียนในจังหวัด ส่วนระดับอนุปริญญา และปริญญาตรี ก็ไปศึกษาในสถาบันที่ตนเองสอบได้ นอกจากการศึกษาในระบบแล้วตำบลแสงภายังมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนของตำบลแสงภา จำนวน 1 แห่ง โดยเน้นนักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีโอกาสได้เรียนในระบบเข้ารับการศึกษารอบรู้

4.1.10 สาธารณสุข

ชุมชนแสงภามีสถานอนามัย จำนวน 1 แห่ง มีสวัสดิการสุขภาพและระบบประกันสุขภาพอย่างทั่วถึง ในการรักษาพยาบาลเบื้องต้นก็มี อาสาสมัครสาธารณสุขคอยช่วยเหลือในเบื้องต้น มีสถานอนามัยเพื่อช่วยเหลือเกี่ยวกับสุขภาพ และมีการส่งต่อผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลนาแห้ว ชุมชนบ้านแสงภามีปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร คือนางผาด ชิดทิต เป็นผู้รู้ในเรื่องสมุนไพรสามารถนำสมุนไพรมาใช้ได้เป็นอย่างดี สถานอนามัย

ยังมีบริการด้านแพทย์แผนไทย เช่น การนวด และการประคบ ไว้บริการประชาชนที่เข้ารับบริการอีกด้วย

4.1.11 วัฒนธรรมและประเพณี

ชาวแสงภามีวัดจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดศรีโพธิ์ชัย และวัดพระธาตุดินแทน มีวัดเป็นศูนย์รวมใจและจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ชาวแสงภาทุกคนยังคงยึดมั่นและปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด เมื่อวันโกนและวันพระจะหยุดพักการทำงานทุกอย่าง งดฆ่าสัตว์ รวมทั้งการทำอาหารที่ใช้ไข่ ชาวแสงภาจะงดการกินไข่ ในวันโกน วันพระ โดยเชื่อว่าถ้ามีการฆ่าสัตว์แล้วจะทำให้เกิดเรื่องไม่ดีกับตนเองและต่อครอบครัว เมื่อถึงวันปีใหม่ วันสงกรานต์ และงานบุญพระธาตุดินแทน ทุกคนในครอบครัวที่ไปทำงานในต่างถิ่นก็จะกลับบ้านพร้อมใจกันทำธงไปบูชาพระรัตนตรัย นำขันห้าขันแปดไปขออาราธนาศีลยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ ในวันสงกรานต์มีการสงน้ำพระพุทธรูปหลวง พ่อเพชรที่ชาวบ้านถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำพิธีสงน้ำพระสงฆ์ บายศรีพระพุทธรูป ก่อพระทรายโดยมีความเชื่อว่า เพื่อไม่ให้ผีปศาจร้ายเข้ามารบกวนในหมู่บ้าน และที่สำคัญชาวบ้านได้จัดทำต้นดอกไม้ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ปีละหลายๆ ต้นนำไปบูชาพระพุทธรูปที่วัดศรีโพธิ์ชัย จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของชาวบ้านแสงภาอย่างมาก สืบทอดเป็นทุนทางสังคมมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และในทุกวันพระจะมีชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ไปถือศีลปฏิบัติธรรมในอุโบสถวัดศรีโพธิ์ชัยกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ชุมชนมีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ไว้เป็นอย่างดี และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาทางสังคมมีน้อยมาก ทุกคนเคารพและเชื่อฟังผู้นำถือเป็นวัฒนธรรมเช่นนี้มาเป็นระยะเวลาหลายชั่วอายุคน ส่งผลให้ชาวบ้านอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข วัฒนธรรมประเพณีทุกอย่างยังคงสืบทอดแก่ลูกหลานและคนรุ่นใหม่ โดยผู้เฒ่าผู้แก่เป็นแบบอย่างให้แก่เด็กและเยาวชน

วัฒนธรรมและประเพณี ที่ชาวแสงภายังรักษาและดำรงไว้ ได้แก่

เดือนมกราคม ทำบุญประเพณีขึ้นปีใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นวันเอาฤกษ์เอาชัยในการเริ่มต้นแห่งปีใหม่ โดยมีความคิดที่จะทำบุญเพื่อส่งท้ายความทุกข์โศกและปัญหาต่างๆ ที่เกิดในปีที่ผ่านมาและเพื่อต้อนรับสิ่งดีงามที่จะเข้ามาในปีใหม่

เดือนกุมภาพันธ์ บุญข้าวเปลือกและบุญข้าวจี งานบุญข้าวเปลือก จะมีขึ้นในเดือน 3 ของทุกปี ถือเป็นประเพณีโบราณที่สืบทอดต่อกันมาช้านานของชุมชนบ้านแสงภา หลังจากหมดฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว เป็นการทำพิธีระลึกคุณของแม่โพสพที่ทำให้ชาวบ้านมีอยู่มีกิน มีการสู่ขวัญข้าว ชาวบ้านต่างพากันนำข้าวเปลือกของตนมาถวายแก่วัด พร้อมทั้งใส่ข้าวเปลือก

แยกข้าวปลูกใส่ในถุงเล็กๆ จัดบายศรี 9 ยอด ยอดกล้วย ยอดอ้อย คำหมาก บุหรี่ ไข่ต้ม 1 ฟอง ข้าวต้มมัด หัวเผือก หัวมัน กล้วยสุก อ้อย ข้าวเหนียว สร้อย แหวน กระจก ดอกไม้รูป เทียน นำมาไว้ที่วัดโดยพระสงฆ์จะทำพิธีเจริญพระพุทธมนต์ สวดมนต์คุณเอาบุญคุณข้าว อนุโมทนาบุญเป็นสิ่งตอบแทน ถือเป็นมหามงคลอันสูงสุดโดยจะใช้บริเวณลานวัดเป็นที่ประกอบ พิธี ซึ่งชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกแบ่งจากส่วนของตนมากองรวมกันไว้ที่ลานที่จัดเอาไว้ หลังจาก เสร็จพิธีทางศาสนาแล้วในตอนกลางคืนก็จะมีการเฉลิมฉลอง ตอนเช้าจะทำพิธีทำบุญตักบาตร เสร็จพิธีทางศาสนาก็จะมีพิธี สู่ขวัญข้าว เชื่อกันว่าจะทำให้เกิดสิริมงคลต่อการดำเนินชีวิตของ ชาวบ้าน จากนั้นจะทำบุญข้าวเปลือกทั้งหมดให้แก่วัด ส่วนสิ่งที่ชาวบ้านนำมาเพื่อเป็นสิริมงคล แก่ข้าว เมื่อเสร็จพิธีก็นำถังที่หรือตระกร้าไปไว้ในฉางข้างเป็นเวลา 3 วัน จากนั้นก็นำบายศรี และดอกไม้ รูปเทียนนำไปมัดไว้ที่หน้าฉางข้าว เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ฉางข้าว

ภาพประกอบที่ 4 แสดงบุญข้าวเปลือกและบุญข้าวจี

กองข้าวที่ชาวบ้านนำมารวมกันไว้ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความมีน้ำใจ ชอบ ทำบุญทำกุศล และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งยังหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตในปี นั้น ๆ อีกด้วย กองข้าวที่นำมารวมกันกองใหญ่ก็จะหมายถึงความศรัทธาและมีน้ำจิตน้ำใจของ ผู้คนในหมู่บ้านนั้น และก็แสดงว่าฝนฟ้าในปีนั้นตกต้องตามฤดูกาล น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ดีผลผลิตที่ เก็บเกี่ยวได้จึงมากพอที่จะให้ชาวบ้านแบ่งปันมาทำบุญ

เดือนมีนาคม มีการทำบุญประเพณี เรียกว่าพระเวสสันดร (บุญเดือนสี่) หรือ บุญพระเวส (บุญมหาชาติ) บุญพระเวสหรือบุญเดือนสี่ เป็นพิธีทำบุญเพื่อให้บุคคลได้ฟังเทศน์ เรื่องราวและคำกลอนชาดก

ภาพประกอบที่ 5 แสดงบุญเดือนสี่

หินสี่ทิศ เป็นหินที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านจะต้อง ขึ้นไปสักการะทุก 3 ปี ภาษาชาวบ้านเรียก “2 ปีหาม 3 ปีครอบ อยู่บนเทือกเขาตืนภูสวนทราย ด้านทิศใต้จะมีหินเป็นหินทรายอยู่ 4 ก้อน โผล่อยู่กลางป่าดงดิบ

เดือนเมษายน ทำบุญประเพณีสงกรานต์ การรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ สรงน้ำพระพุทธรูป แห่ต้นดอกไม้ อาราธนาครองพระไตรสรณคม บุญประเพณีสงกรานต์ชาวบ้านถือเป็นวันขึ้นปีใหม่

วันแรก ในช่วงบ่ายมีพิธีสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร การสรงน้ำพระพุทธรูปชาวบ้านจะนำน้ำอบ น้ำหอม และดอกไม้ เพื่อขอคารวะต่อพระพุทธรูป และพระสงฆ์ ก่อนทำการสรงน้ำ จากนั้นก็ใช้ช่อดอกไม้ที่เตรียมมาจุ่มในน้ำอบ น้ำหอม พร้มใส่องค์พระพุทธรูป ส่วนพระสงฆ์นั้นจะใช้ช่อดอกไม้ที่เตรียมมาจุ่มในน้ำอบ น้ำหอม พร้มใส่ที่มือของพระสงฆ์ หลังจากเสร็จพิธี สรงน้ำพระพุทธรูปแล้วชาวบ้านก็จะนำน้ำอบ น้ำหอม ที่ใช้ภาชนะรองไว้นำไปประพรมเพื่อเป็นศิริมงคลแก่บ้านและคนในครอบครัว

ภาพประกอบที่ 6 แสดงบุญสงกรานต์

ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ ปฏิบัติสืบต่อกันมากกว่า 400 ปี ตามหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เพื่อน้อมบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นำความเป็นสิริมงคลมาสู่ผู้คน และชุมชนให้อยู่ดีมีสุข ข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ เริ่มจากวันที่ 14 เมษายน ซึ่งเป็นวันมหาสงกรานต์ ถึงวันที่ 16 เมษายน ถือเป็นวันเปลี่ยนศักราชใหม่ หรือวันขึ้นศักราชใหม่

ดอกไม้ที่ใหญ่ มีความกว้างประมาณ 3 เมตรและสูงประมาณ 25 เมตร กว่าจะสร้างต้นดอกไม้ขนาดใหญ่ให้เสร็จนั้น ต้องอาศัยความชำนาญลาดจากภูมิปัญญาชาวบ้านผสานกับความรู้ทางวิศวกรรม การสร้างต้นดอกไม้นั้นจะไม่ใช้ตะปูและลวด ไม้ไผ่ขนาดใหญ่ถูกนำมาเป็นเสากลาง มีคานสำหรับแบกหาม และยึดทุกอย่างให้ติดแน่นด้วยตอกไม้ไผ่ ถ้ายึดไม่ดีเมื่อแห่ต้นดอกไม้ก็อาจจะเอียงหรือหักลงได้ สร้างต้นดอกไม้ให้มีความใหญ่โตเท่าไรก็แสดงถึงพลังศรัทธามากเท่านั้น ประเพณีนี้เป็นศูนย์รวมเอาจิตใจของคนในชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน ผู้ใหญ่จูงมือลูกหลานมาร่วมพิธี เด็กผู้ชายบางคนก็มาแห่ต้นดอกไม้เล็กๆ ซึ่งผู้ใหญ่ทำให้ ซึ่งแฝงการถ่ายทอดภูมิปัญญาและประเพณีลงไปด้วย

ภาพประกอบที่ 7 แสดงประเพณีแห่ต้นดอกไม้

เดือนพฤษภาคม ทำบุญก่อเจดีย์ทรายหัวบ้าน ได้แก่บ้านหวนา การก่อพระทรายโดยมีความเชื่อว่า เพื่อไม่ให้ผีปศาจร้ายเข้ามารบกวนในหมู่บ้าน

เดือนมิถุนายน ทำบุญก่อเจดีย์ทรายท้ายบ้าน ได้แก่บ้านปาก่อ การก่อพระทรายโดยมีความเชื่อว่า เพื่อไม่ให้ผีปศาจร้ายเข้ามารบกวนในหมู่บ้าน

เดือนสิงหาคม ทำบุญประเพณีข้าวประดับดิน กำหนดเอาวันแรม 15 ค่ำ เดือน 9 เป็นการทำบุญ เพื่ออุทิศกุศลและอาหารการกิน ไปให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว โดยจัดทำอาหารไปถวายพระที่วัด และแจกจ่ายไว้ตามพุ่มไม้ หรือทางแยกตามที่ต่างๆ เพื่อให้ผี หรือวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วมารับเอาอาหารนั้นไป โดยกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลตามไปด้วย

เดือนกันยายน ทำบุญประเพณีบุญข้าวสาก กำหนดเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 การทำบุญข้าวสากชาวบ้านจะนำอาหารสดและอาหารแห้งใส่ลงในกรวยข้าวสาก เมื่อเตรียมเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะนำเอาไปถวายให้กับพระภิกษุสงฆ์ที่วัดในตอนเช้า เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่วิญญาณผู้ล่วงลับไปแล้ว ให้มารับเอาสิ่งของต่างๆ ที่ญาติได้อุทิศให้ จากนั้นก็นำข้าวปลาอาหารนำไปแจกจ่ายโดยวางไว้ตามไร่ สวน นา เพื่อถวายแก่เทวดาที่รักษามผลผลิตของตนเอง

เดือนตุลาคม ทำบุญประเพณีออกพรรษา บุญบั้งไฟ หลังจากพระสงฆ์จำพรรษาได้ครบ 3 เดือนแล้ว ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะมาร่วมกัน ทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ ส่วนภาคบ่ายจะนำผลไม้ เช่น กล้วย อ้อย ฟักทอง เผือก มัน นำมารวมกับสังฆทานเวียนรอบโบสถ์ 3 รอบ ก่อนถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ หลังจากนั้น ชาวบ้านจะนำบั้งไฟมาจุด เพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัยในวันออกพรรษา เพื่อฉลองบั้งไฟ ทำให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งแตกต่างจากที่อื่นที่จะจุดบั้งไฟเพื่อขอฝน แรม 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันตักบาตรเทโว ชาวบ้านจะมาร่วมกันรอบโบสถ์ เพื่อทำบุญตักบาตรแก่พระภิกษุสงฆ์ ที่จะคอยรับการตักบาตรจากชาวบ้านอยู่ภายในรอบวงสายสิญจน์ โดยการตักบาตรด้วยข้าวสารอาหารแห้ง แก่พระภิกษุสงฆ์ ข้าวสารที่ได้ก็จะนำไปขายในราคาถูกให้แก่ชาวบ้าน แล้วนำเงินดังกล่าวถวายวัด

เดือนพฤศจิกายน ทำบุญประเพณีกฐิน บุญฉลองพระธาตุดินแทน

พระธาตุดินแทน คงจะนับเป็นหนึ่งในพระธาตุที่ไม่เหมือนใครในเมืองไทย โดยองค์พระธาตุเกิดจากนำดินมากองจนสูงจนเกือบเป็นเนินเขาขนาดย่อม เกิดจากพระธุดงค์ได้เดินทางมายังสถานที่แห่งนี้และได้สอนชาวบ้านว่าถ้าไม่อยากจะเกิดเภทภัยใดจะต้องถือปฏิบัติตนสามข้อ คือ 1. ห้ามผิดศีล 2. ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต 3. ห้ามเล่นไสยศาสตร์ หลังจากนั้นจึงร่วมกับชาวบ้านสร้างพระธาตุเมื่อวันเพ็ญปี พ.ศ. 2146 แม้เวลาจะล่วงเลยมาแต่ศรัทธาของชาวบ้านมิได้เสื่อมคลาย อันดูจากการห้ามใส่รองเท้าขึ้นไปบนกองดินองค์พระธาตุ ขณะเดียวกันชาวบ้านที่มีทุกขร้อนก็จะทำบุญด้วยการตักดินใส่ถังแล้วนำขึ้นไปเทบนองค์พระธาตุแล้วอธิฐานจิตขอให้สมดังตั้งใจหวัง

บุญฉลองพระธาตุดินแทนจะมีผู้เข้าร่วมงานหรือผู้เข้ามาเพื่อแก้บน ผู้ที่อยู่ต่างจังหวัดก็ต้องกลับมาเพื่อแก้บน โดยการขนดินขึ้นบนพระธาตุดินแทน ตามจำนวนที่ตนเองได้บนไว้ในปีที่ผ่านมา สาเหตุที่ต้องกลับมาเพื่อแก้บน เนื่องจากความเชื่อและศรัทธาต่อองค์พระธาตุดินแทน ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองตั้งแต่โบราณ เวลาจะเดินทางออกจากบ้านก็จะระลึกถึง องค์

พระธาตุดินแทนขอให้ช่วยคุ้มครอง ขั้นตอนในการทำบุญ ได้แก่ นำต้นผึ้ง ร่ม คาราวะ ชั้น 5 ชั้น 8 (บนเพื่อให้องค์พระธาตุดินแทนคุ้มครองรักษาครอบครัว ลูกหลานที่อยู่ทางไกลให้ปลอดภัยทุกอย่าง ภัยอันตรายทุกอย่างอย่ามาใกล้ ทำงานใดๆขอให้ได้ดีงปรารถนา) น้ำมันหมัน (ผู้ที่มีรถจะบนน้ำมันเพื่อให้องค์พระธาตุดินแทนคุ้มครองรถ) จากนั้นก็กราบพระคาราวะถวาย ดอกไม้ ธูป เทียน จากนั้นก็ขุดดินขึ้นพระธาตุตามจำนวนที่บนไว้เรียบร้อยแล้ว จึงไปคาราวะ องค์กรพระธาตุ พร้อมทั้งบนไว้ในปีต่อไป ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญพระธาตุดินแทน ผู้ที่มาร่วมพิธีดังกล่าว เมื่อได้ทำบุญเสร็จเรียบร้อยแล้วทุกคนต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าทำแล้วรู้สึกสบายใจ โล่งใจ และต้องทำเป็นประจำทุกปีขาดไม่ได้ การปฏิบัติตนหลังจากทำบุญไปแล้ว มีความเชื่อว่า เมื่อให้สัจจะแก่ องค์พระธาตุดินแทน แล้วทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติ คือ ไม่ฆ่าสัตว์ในโกนและวันพระ แต่มีบางรายที่ย้ายไปอยู่ต่างจังหวัดก็จะเว้นเพียงวันพระ 1 วัน เท่านั้น เนื่องจากมีภาระครอบครัว ที่จะต้องปฏิบัติรวมทั้งสังคมที่ต้องอยู่ร่วมกัน

ภาพประกอบที่ 8 แสดงบุญพระธาตุดินแทน

งานบุญพระธาตุดินแทน การเตรียมการ ในวันแต่คือ ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 12 ชาวบ้านจะแต่งพามุงคุณ ประกอบด้วย

ทราย 4 แก้ว หมายถึง เพื่อให้เป็นสิริมงคลป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ในการสวดบูชา 4 ทิศ ทั้ง 4 เพื่อป้องกันภูตผีปีศาจเข้ามาหาไม่ได้

น้ำ 4 ขวด หมายถึง หยาดน้ำ 4 ทิศ เพื่อให้เป็นสิริมงคล สูตรใส่น้ำ
เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข อุทิศให้แก่แม่ธรณี

เทียน 4 เล่ม หมายถึง จุดเพื่อสวด 4 ทิศ เพื่อให้เป็นแสงสว่าง
แจ่มแจ้ง เทียนเวียนหัวหมายความว่า เป็นเทียนส่วนรวมทุกคนที่เข้าร่วมในการสวดมงคล

หญ้าไทร ถือว่าเป็นชัยชนะมารทุกอย่าง

เมี่ยงหมาก บุหรี่ บุชาเทวดาให้ได้กินเมี่ยงหมาก บุหรี่

เงินใส่ค้าย 8 บาท บุชาเทวดา 8 ทิศ

ภาพประกอบที่ 9 แสดงวัดบ้านโพธิ์ชัย บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

ตารางที่ 1 แสดงปฏิทินวัฒนธรรมประเพณี ชุมชนแสงภา

ครั้งที่	กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1	ทำบุญปีใหม่	↔											
2	ทำบุญข้าวเปลือก, บุญข้าวจี่		↔										
3	บุญมหาชาติ , บุญ หีนส์ก้อน			↔									
4	สงกรานต์ , แห่ต้น ดอกไม้				↔								
5	ทำบุญก่อเจดีย์ ทราย					↔							
6	ทำบุญก่อเจดีย์ ทราย						↔						
7	เข้าพรรษา							↔					
8	บุญข้าวประดับดิน								↔				
9	บุญข้าวสาก									↔			
10	วันออกพรรษา										↔		
11	บุญพระธาตุดินแทน บุญกฐิน											↔	

4.1.12 เหตุการณ์สำคัญของชุมชนบ้านแสงภา

ตารางที่ 2 แสดงเหตุการณ์สำคัญของชุมชนบ้านแสงภา

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
ก่อนปี 2090	ก่อตั้งชุมชนแสงภา
พ.ศ.2090	สร้างวัดโพธิ์ชัย
พ.ศ.2113	สร้างโบสถ์วัดโพธิ์ชัย
พ.ศ.2146	สร้างวัดพระธาตุดินแทนและตั้งวัดพระธาตุ
พ.ศ.2400	ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา กว้าง 8 เมตร ยาว 10 เมตร
พ.ศ. 2460	สร้างโรงเรียนบ้านแสงภา โดยมีครูใหญ่คนแรกชื่อ นายชิต ศรีจันทร์
พ.ศ. 2487	เกิดโรคระบาดขึ้น ชาวบ้านเรียกว่า โรคห่าสีแดง (ท้องร่วงจนถ่ายเป็นเลือด)
พ.ศ. 2490	ชุมชนเริ่มกลับมาอยู่ในหมู่บ้าน
พ.ศ. 2503	เกิดไฟไหม้ป่า มีลูกไฟตกลงมาใส่หลังคาบ้านที่เป็นหญ้าคาเกิดเพลิงไหม้หมู่บ้าน แสงภา ถูกไฟไหม้ไปทั้งหมด 52 ครัวเรือน

ตารางที่ 3 แสดงเหตุการณ์สำคัญของชุมชนบ้านแสงภา (ต่อ)

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
พ.ศ.2508	ถนนเข้าหมู่บ้าน ทางลูกรัง โดยใช้คนชุด
พ.ศ.2509	สร้างสถานีอนามัยแสงภา มีนางสำเร็จ เหมือนศรีชัย เป็นหัวหน้า
พ.ศ.2514	บูรณะหลังคาโบสถ์จากเกล็ดไม้เป็นหลังคาสังกะสี
พ.ศ.2514	รถเข้ามาสร้างถนนในหมู่บ้าน
พ.ศ.2514-2525	กระบวนการคอมมิตในพื้น ^{ที่} (พื้นที่สีแดง)
พ.ศ. 2518	แยกตำบลแสงภา จากตำบลนาแห้ว มีกำนันแรกชื่อ นายพัก ราชพรหมมา
พ.ศ. 2519	เปลี่ยนชื่อวัด เป็น วัดศรีโพธิ์ชัย
พ.ศ. 2521	ทางลาดยางเข้าหมู่บ้านและสร้างสะพานคอนกรีตข้ามแม่น้ำพา
พ.ศ. 2522	สร้างกำแพงวัดจากการบริจาคของผู้รับเหมารสร้างถนน
พ.ศ. 2523	ก่อตั้งสภาตำบลแสงภา
พ.ศ. 2529-2535	ต่อสู้เรื่องการสัมปทานป่าไม้ ภูเขาเปื่อย ภูเขาเถ้า และป่าภูเรือ นำโดยนายสมบัติ ชิดทิต และพัฒนาเป็นป่าชุมชน ร่วมกับเครือข่ายป่าชุมชนยกร่างกฎหมายป่าชุมชน
พ.ศ.2537	ตั้งอุทยานแห่งชาตินาแห้ว (อุทยานแห่งชาติภูสวนทราย)
พ.ศ.2537	บูรณะโบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัยเปลี่ยนจากหลังคาสังกะสีเป็นหลังคากระเบื้องและปูพื้นกระเบื้องภายในโบสถ์
พ.ศ.2540	ประกาศเขตวัดศรีโพธิ์ชัยเป็นเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดเลย
พ.ศ.2543	บูรณะศาลาการเปรียญวัดศรีโพธิ์ชัย
พ.ศ.2547	ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา
พ.ศ. 2549	น้ำท่วมวัดศรีโพธิ์ชัย
พ.ศ.2548	สร้างมณฑปวัดศรีโพธิ์ชัย
พ.ศ.2549	บูรณะหอไตรวัดศรีโพธิ์ชัย
พ.ศ.2549	สร้างซุ้มประตูวัดศรีโพธิ์ชัย
พ.ศ.2550	รื้อกำแพงเก่าวัดศรีโพธิ์ชัยแล้วสร้างใหม่
พ.ศ.2553	สร้างห้องน้ำวัดศรีโพธิ์ชัย และเทคอนกรีต ลานวัดศรีโพธิ์ชัย
พ.ศ.2553	ซื้อที่ดินขยายพื้นที่วัด เพิ่มจำนวน 2 ไร่ 80 ตารางวา
พ.ศ.2554	เกิดแผ่นดินไหว ทำให้โบสถ์ได้รับความเสียหาย
พ.ศ.2554	สร้างสะพานข้ามแม่น้ำพา
พ.ศ.2554	บูรณะโบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัย ซ่อฟ้าใบระกา เชิงทราย

จากเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านสามารถแบ่งช่วงการพัฒนาหมู่บ้านออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้

ช่วงก่อนตั้งหมู่บ้าน (เริ่มตั้งแต่ปีก่อนปี พ.ศ. 2090 – 2504)

เป็นช่วงของการก่อตั้งหมู่บ้านจากคนอพยพเพื่อเข้ามาล่าสัตว์ป่าในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนายพรานที่เข้าล่าสัตว์เมื่อเห็นว่าพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะแก่การปลูกพืชซึ่งได้ขัดขวางพี่น้อง และเครือญาติเข้าตั้งรกรากเพื่อใช้แหล่งที่อยู่อาศัย เมื่อมีการก่อตั้งเป็นชุมชนได้แล้วเริ่มการสร้างวัด สร้างโบสถ์เพื่อเป็นแหล่งพักพิงทางจิตใจ หลังจากนั้นก็จะมีการสร้างโรงเรียนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งช่วงนี้เองก็ไม่มีการย้ายเข้าย้ายของคนในหมู่บ้านตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การย้ายบ้านเนื่องจากโรคระบาด หรือ เกิดจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแต่ชุมชนก็ยังสามารถดำรงอยู่ได้ โดยยึดวัดเป็นที่พึ่งทางจิตใจ และใช้วัฒนธรรมความในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การสร้างวัดโพธิ์ชัย การสร้างวัดพระธาตุดินแทน และการเกิดของวัฒนธรรมบุญหินสีก้อน การทำบุญแห่งต้นดอกไม้ การทำพระธาตุดินแทน การทำบุญกองพระทรายหัวบ้านท้ายบ้าน เป็นต้น

ช่วงการพัฒนาหมู่บ้าน (เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 – 2520)

เป็นช่วงของการพัฒนาหมู่บ้านซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 3 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก ชุมชนบ้านแสงภาได้มีการพัฒนาต่าง ๆ เกิดขึ้นในช่วงนี้ได้แก่ การสร้างถนน การสร้างสถานีอนามัย การแยกการปกครองจากเพื่อสะดวกในการดูแลความสงบในชุมชน ชุมชนบ้านแสงภาในช่วงนี้ก็จะมีการดำรงรักษาวัฒนธรรมไว้ผ่านการบำรุงรักษาวัด เช่น การบูรณโบสถ์ แต่ในช่วงนี้เองก็มีเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองที่ทำให้มีการต่อสู้ทางความคิดระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายคอมมิวนิสต์ ชุมชนบ้านแสงภาถูกประกาศเป็นพื้นที่สีแดงที่ต้องการเผ่าระวังอย่างเข้มงวด และได้มีการก่อตั้งลูกเสือชาวบ้าน ณ บ้านเหล้าก่อกหก ตำบลแสงภา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ด้านความคิดของรัฐบาล ด้านวัฒนธรรมชุมชนยังคงมีการรักษาวัฒนธรรมประเพณีไว้ได้อย่างเหนียวแน่นเห็นได้จากการบำรุงรักษาโบสถ์ การทำบุญพระธาตุดินแทน การทำบุญแห่งต้นดอกไม้

ช่วงการต่อสู้ (พ.ศ.2521-2540)

ช่วงนี้เป็นช่วงแห่งการต่อสู้ของชุมชนทั้งด้านความเชื่อทางการเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่และการต่อสู้เพื่อรักษาป่าไม้ของชุมชนบ้านแสงภา ชุมชนได้เข้าร่วมการต่อสู้เรื่องการสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่ป่า ภูเป้อย ภูชี้แก้ว นำโดยนายสมบัติ ชิดทิต และเครือข่าย กำหนดพื้นที่ป่าเป็นป่าชุมชนบ้านแสงภา และร่วมกับเครือข่ายป่าชุมชนยกร่างกฎหมายป่าชุมชน และหลังจากมีการประกาศปิดป่าในปี 2535 หลังจากนั้นในปี 2537 ได้มีการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภูสอยดาว และได้เปลี่ยนชื่อเป็นอุทยานแห่งชาติภูสอยดาวในปัจจุบัน

ช่วงการธำรงรักษาชุมชนให้เข้มแข็ง (พ.ศ.2541-ปัจจุบัน)

หลังจากผ่าน 3 ช่วงของชุมชนบ้านแสงภา ช่วงนี้เป็นช่วงแห่งการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน เช่น การประกาศเขตวัดศรีโพธิ์ชัยเป็นเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดเลย บูรณะศาลาการเปรียญวัดศรีโพธิ์ชัย บูรณะหอไตรวัดศรีโพธิ์ชัย สร้างมณฑปวัดศรี

โพธิ์ชัย สร้างห้องน้ำวัดศรีโพธิ์ชัย และเทคอนกรีต ลานวัดศรีโพธิ์ชัย ซึ่งเป็นช่วงของธำรงรักษา วัฒนธรรมประเพณี และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเทศกาลต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ประเพณี แห่ต้นดอกไม้ ประเพณีทำบุญพระธาตุดินแทน เป็นต้น และช่วงนี้เองถือเป็นช่วงที่คนจาก ภายนอกชุมชนได้รู้จักชุมชนบ้านแสงในฐานะชุมชนแห่งวัฒนธรรมประเพณีและเป็นชุมชนที่มีความ สงบร่มเย็น

ในการดำเนินการประเพณีแห่ต้นดอกไม้ในปัจจุบันมีการสนับสนุนด้านงบประมาณจาก อบจ.ให้ชุมชนทำต้นดอกไม้ ททท. อบต.

อบต.สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการกิจกรรมพระธาตุดินแทน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนสนับสนุนกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ เช่นการประกวดไม้ หกใหญ่ ยาวที่สุด ซึ่งหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่

ในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ จะมีนักเรียนของโรงเรียนบ้านแสงภาเข้าร่วมการ ดำเนินการทุกครั้ง

4.2 คุณค่า และ ความหมาย ของความเชื่อที่มีต่อชุมชน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่าชุมชนแสงภา มีต้นทุนทางวัฒนธรรมในชุมชน ที่ส่งผลให้ชุมชนมี การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมความเชื่อ และมีการจัดพิธีกรรมความเชื่ออย่างต่อเนื่องตลอดมา ทำให้ชุมชนมีความสุขและเป็นต้นทุนในการจัดการเชิงสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน แต่ทั้งนี้ยังมีความเชื่ออีกเป็นจำนวนมาก ที่ยังคงมีอยู่ในชุมชน แต่กำลังจะ หายไปถึงในกิจกรรมทางวัฒนธรรมความเชื่อจะมีประชาชนมาร่วมกิจกรรมจำนวนมาก แต่คน ส่วนใหญ่ไม่รู้คุณค่า ความหมาย ความสำคัญ ของวัฒนธรรม ความเชื่อนั้น ๆ ทำให้พิธีกรรม บางอย่างเป็นเพียงการทำตามคำบอก และทำให้ความสำคัญลดน้อยลง และกิจกรรมส่วนใหญ่มี แต่ผู้สูงอายุเท่านั้น ถ้าเวลาผ่านไปจะทำให้คนรุ่นต่อไป มีรู้ขั้นตอน เครื่องประกอบพิธีกรรม คุณค่า ความสำคัญ ความหมาย และคติชนที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อนั้น

วัฒนธรรมความเชื่อของชาวบ้านแสงภาที่สืบทอดกันมา จนถึงปัจจุบันได้แก่ บุญปีใหม่ เดือน 3 บุญข้าวเปลือก,บุญข้าวจี เดือน 4 บุญมหาชาติ , บุญหินสีก้อน เดือน 5 สงกรานต์ สรงน้ำพระพุทธรูป แห่ต้นดอกไม้ อารธนาครองพระไตรสรณคม เดือน 6 ทำบุญ ก่อเจดีย์ทรายหัวบ้านเดือน 7 ทำบุญก่อเจดีย์ทรายท้ายบ้าน เดือน 8 เข้าพรรษา หล่อ เทียน ถวายเทียนพรรษาถวายเครื่องสังฆทานอื่นๆ อารธนาครองพระไตรสรณคม เดือน 9 บุญข้าวประดับดิน เดือน 10 บุญข้าวสาก เดือน 11 บุญออกพรรษา บุญบั้งไฟ ทำบุญตัก บาตรเทโว เดือน 12 บุญฉลองพระธาตุดินแทน ,บุญกฐิน

ภาพประกอบที่ 10 แสดงบุญประเพณีชุมชนบ้านแสงภา

เมื่อถึงงานประเพณีต่าง ๆ ที่ทางชุมชนได้จัดขึ้น ชาวบ้านแสงภาจะหยุดพักการทำงานทุกอย่าง ทุกคนในครอบครัวที่ไปทำงานในต่างถิ่นก็จะกลับบ้านพร้อมใจกันทำธูปบูชาพระรัตนตรัย นำขันห้าขันแปดไปขออาราธนาศีล ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ มีการสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อพะทรที่ชาวบ้านถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำพิธีสรงน้ำพระสงฆ์ บายศรีพระพุทธรูป ก่อพระทรายโดยมีความเชื่อว่า เพื่อไม่ให้ผีปิศาจร้ายเข้ามารบกวนในหมู่บ้าน และที่สำคัญชาวบ้านได้จัดทำต้นดอกไม้ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ปีละหลายๆต้นนำไปบูชาพระพุทธรูปที่วัดศรีโพธิ์ชัย จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของชาวบ้านแสงภาอย่างมาก สืบทอดเป็นทุนทางสังคมมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และในทุกวันพระจะมีชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ไปถือศีลปฏิบัติธรรมในอุโบสถ วัดศรีโพธิ์ชัยกันเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านทุกคนยังคงยึดมั่นและปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด จะเห็นได้จากการงดฆ่าสัตว์ในวันโกน วันพระ ของชาวบ้าน โดยเชื่อว่าถ้ามีการฆ่าสัตว์แล้วจะทำให้เกิดเรื่องไม่ดีกับตนเองและต่อครอบครัว นอกจากนี้ชุมชนมีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ไว้อย่างอุดมสมบูรณ์ และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาทางสังคมมีน้อยมาก ทุกคนเคารพและเชื่อฟังผู้นำถือเป็นวัฒนธรรมเช่นนี้มาเป็นระยะเวลาหลายชั่วอายุคน ส่งผลให้ชาวบ้านอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ความเชื่อและข้อคําลำของชุมชนบ้านแสงภา

ความเชื่อในเรื่องเข้าพรรษา

ห้ามฆ่าสัตว์ในวันโกน วันพระ โดยเชื่อว่าถ้ามีการฆ่าสัตว์แล้วจะทำให้เกิดเรื่องไม่ดีกับตนเองและต่อครอบครัว

ห้ามตัดไม้ ในช่วงเข้าพรรษาห้ามตัดไม้ทุกอย่างลำเท่าทอเกลือชาวบ้านจะไม่ตัดไม้ในช่วงกลางพรรษา เนื่องจากไม่เป็นสิริมงคลถ้าเข้าพรรษาแล้วจะมีเหวตาค้างมาสถิตอยู่ในต้นไม้ ใครที่นำไปสร้างบ้านก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนครอบครัวไม่สงบสุข ถ้าจะตัดต้องตัดก่อนเข้าพรรษาในช่วงเข้าพรรษาจะเลื่อยได้เพราะว่างงาน

ต้นไม้ที่ห้ามตัดได้แก่

ไม้แยงเงา หมายถึง ไม้ที่มองเห็นเงาอยู่ในน้ำเป็นภูมิปัญญาที่ไม่ให้ตัดไม้ริมน้ำเพื่อเว้นการกีดเซาะตลิ่งริมแม่น้ำ

ไม้เกียน้อง หมายถึง ไม้ที่มี 2 ข้อ

ไม้แลบลิ้น หมายถึง ไม้ที่ปลายมันตาย

ไม้เครือเขาคูลม หมายถึง ไม้ที่มีเถาวัลย์คูลม

ไม้พุง ห้ามนำมาใช้ทำพื้นบ้าน เพราะเป็นไม้สูง

ไม้ป่าช้า ไม้ศูนย์ยัง ไม้ฟ้าผ่าการตัดไม้มีความเชื่อว่า ไม้ต้นแรกที่จะทำเสาบ้านให้ล้มไปทางทิศตะวันออกไม่ให้ค้างให้คาต้นไม้อื่น ไม้ต้องห้ามเหล่านี้เมื่อนำมาสร้างบ้านแล้วจะเดือดร้อน อยู่ไม่เป็นสุข

ห้ามแต่งงาน ไม่ให้แต่งงานเพราะให้หยุดอยู่กับที่ไม่ให้ทำการมงคล ไม่ดีจะทำให้อยู่กันไม่ยืดยึด เกิดปัญหาต่างๆเกิดขึ้นในชีวิตแต่งงาน

ความเชื่อเรื่องกบกินเดือนหรือจันทราปราศ จะมีการตักบาตรข้าวสารทันทีในขณะที่กบกินเดือนจะเป็นเวลาไหนก็ต้องปฏิบัติ เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของข้าว จะมีการตักกลองตีระฆังเคาะต้นมะพร้าวต้นไม้ผล เพื่อให้ออกดอกออกผลสมบูรณ์ ตบกระเป๋าสตางค์เพื่อให้เพิ่มพูนขึ้นมาให้มากกว่าที่มีอยู่

งานศพ ถ้ามีงานศพในหมู่บ้านห้ามไปทำงาน เมื่อเผาศพเรียบร้อยแล้วให้ญาติผู้เสียชีวิตไปอาราธนาไตรรัตน์คมเฉพาะบ้านที่มีงานศพเท่านั้น

ความเชื่อแต่เดิม ให้ถอดรองเท้าไว้ที่หน้าวัดแล้วกราบสามครั้งถึงจะเข้าวัดได้

วันโกนวันพระ ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามทำงาน ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามถือว่าผิดต่อพระธาตุดินแทนและใครไม่ปฏิบัติตามก็จะมีอันเป็นไปมีเรื่องเดือดร้อนในครอบครัว

ห้ามนำไม้ดอกมัดข้าวมาทำไม้จิ้มฟัน เพราะปู่จะกินข้าวในนา

การปลูกพืช จะต้องหาฤกษ์หายาม วันจรม วันฟู เมื่อได้วันดีแล้วก็ทำการแหกไว้ 9 ต้นเพื่อเป็นสิริมงคลก่อน ก่อนจะทำไร่นาต้องบอกกล่าวเจ้าที่เทวดาที่รักษาก่อน เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวข้าวก็จะเกี่ยวหัวข้าวแหย่เอาไปมัดไว้ในยุ้งฉาง

ห้ามยิงนกตก นกเค้าแมว เพราะเป็นเจ้านกถ้าใครยิงแล้วจะไม่เจริญก้าวหน้า

ความเชื่อและข้อเคลือบหลอเคลี้ยวส่งผลให้คนในชุมชนบ้านแสงภามีความรักใคร่สามัคคีกัน และชุมชนมีความสุขมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อถึงงานประเพณีต่างๆที่ทางชุมชนได้จัดขึ้น ชาวบ้านแสงภาจะหยุดพักการทำงานทุกอย่าง ทุกคนในครอบครัวที่ไปทำงานในต่างถิ่นก็จะกลับบ้านพร้อมใจกันทำธงไปบูชาพระรัตนตรัย นำขันห้าขันแปดไปขออาราธนาศีล ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ มีการสงฆ์พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรที่ชาวบ้านถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำพิธีสงฆ์ น้ำพระสงฆ์ บายศรีพระพุทธรูป ก่อพระทรายโดยมีความเชื่อว่า เพื่อไม่ให้ผีปศาจร้ายเข้ามา รบกวนในหมู่บ้าน และที่สำคัญชาวบ้านได้จัดทำต้นดอกไม้ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ปีละหลายๆต้นนำไปบูชาพระพุทธรูปที่วัดศรีโพธิ์ชัย จึงถือได้ว่าพระพุทธรูปมีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของชาวบ้านแสงภาอย่างมาก สืบทอดเป็นทุนทางสังคมมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และในทุกวันพระจะมีชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ไปถือศีลปฏิบัติธรรมในอุโบสถ วัดศรีโพธิ์ชัยกันเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านทุกคนยังคงยึดมั่นและปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด จะเห็นได้จากการงดฆ่าสัตว์ในวันโกน วันพระ ของชาวบ้าน โดยเชื่อว่าถ้ามีการฆ่าสัตว์แล้วจะทำให้เกิดเรื่องไม่ดีกับตนเองและต่อครอบครัวนอกจากนี้ชุมชนมีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้อย่างอุดมสมบูรณ์ และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาทางสังคมมีน้อยมาก ทุกคนเคารพและเชื่อฟังผู้นำถือเป็นวัฒนธรรมเช่นนี้มาเป็นระยะเวลาหลายชั่วอายุคน ส่งผลให้ชาวบ้านอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภา

ปัจจัยภายใน

1. ชุมชนมีผู้รู้ในชุมชน
2. ชุมชนมีกิจกรรมในการทำบุญในวันพระอย่างต่อเนื่อง
3. ชุมชนมีข้อเคลือบหลอเคลี้ยวเกี่ยวกับทำผิดศีลธรรม และมีการพูดถึงผลที่เกิดจากการไม่ปฏิบัติตามเช่น การเจ็บป่วยของบุตรหลาน การเกิดอุบัติเหตุของคนชุมชน เมื่อทำผิดแล้วจะต้องไปแก้ที่พระธาตุแทน
4. ชุมชนบ้านแสงภามีบุคคลตัวอย่างในชุมชนที่ปฏิบัติอยู่ในศีลในธรรม เช่น ยายพาด ชิตทิด กำนันสมบัติ ชิตทิด นายหวิน หมั่นมา นายเดชา พุทธิรักษ์ ยายคำภู
5. ชุมชนบ้านแสงภามีพระสงฆ์ที่เข้าใจในตัววัฒนธรรมความเชื่อของชุมชน
6. ชุมชนบ้านแสงภามีกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

7. ชุมชนบ้านแสงภามีวัดศรีโพธิ์ชัยและวัดพระธาตุดินแทนที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในท้องถิ่น
8. ชุมชนบ้านแสงภามีกระบวนการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง ในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งจะใช้อีกโอกาสในช่วงเวลาที่เข้าทำบุญที่วัด
9. ชุมชนบ้านแสงภามีการปฏิบัติงานร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น การบูรณะโบสถ์ที่ชุมชนร่วมกันวางแผนและบูรณะเอง
10. ในกิจกรรมแห่ต้นดอกไม้เด็กและเยาวชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้าง การประติมากรรมดอกไม้ การร่วมเข้าไปอยู่ในขบวนแห่ทำให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม และหลักคิดจากการดำเนินกิจกรรม
11. ในพื้นที่บ้านแสงภามีการแหล่งท่องเที่ยวได้แก่อุทยานเขาสนทราย ซึ่งจะต้องเดินทางผ่านบ้านแสงภา ทำให้มีโอกาสที่นักท่องเที่ยวจะแวะเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมของชุมชนบ้านแสงภา เช่น โบสถ์ มณฑป

ปัจจัยภายนอก

1. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้เข้าร่วมไปสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมของสภาวัฒนธรรมตำบลแสงภา
2. สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดเลยได้สนับสนุนการดำเนินการให้ชุมชนบ้านแสงภาเป็นชุมชนการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม
3. สื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดเลยมีการเสนอข่าวเรื่องวัฒนธรรมบ้านแสงภาอย่างต่อเนื่อง
4. การสนับสนุนจากท้องถิ่นด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย

4.4 วัฒนธรรมความเชื่อในการจัดการทางสังคม

การจัดการทางสังคมของชุมชน หมายถึง วิธีการที่คนในชุมชนบ้านแสงภากำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นระเบียบในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งระเบียบหรือกฎเกณฑ์ได้รับการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้คนในชุมชนได้รู้ว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร ในแต่ละเวลาและโอกาส สถานการณ์และสภาพ

ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นหรือได้รับการสืบทอดกันมานั้น เป็นแนวทางที่สมาชิกในชุมชนถือปฏิบัติตาม เวลาและโอกาส สถานการณ์และสภาพ ซึ่งระเบียบหรือกฎเกณฑ์จะเป็นที่รู้จักของสมาชิกในชุมชนผ่านวัฒนธรรมความเชื่อที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การห้ามฆ่าสัตว์ในวัน

พระ วันประเพณีสมาชิกในชุมชนจะต้องหยุดทำงานเพื่อมาช่วยงานที่วัดหรือสถานที่ประกอบพิธี หรือการที่จะต้องแก้บนพระธาตุแทนทุกปี เป็นต้น

องค์ประกอบของการจัดทางสังคมบ้านแสงภา

องค์ประกอบของการจัดทางสังคมบ้านแสงภา เป็นสิ่งที่คนในชุมชนสร้างขึ้นและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมความเชื่อ ซึ่งคนในสังคมเป็นนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต องค์ประกอบของการจัดระเบียบทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่

1. คุณค่าร่วมของคนในชุมชน นับว่าเป็นหัวใจหรือเป้าหมายร่วมของคนในชุมชนให้ความนับถือศรัทธา ที่ทุกคนในชุมชนถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดความสงบร่มเย็น มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน ผ่านความเชื่อ ปรัชญา ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสิ่งที่เป็นคุณค่าร่วมของคนในชุมชนบ้านแสงภาได้แก่ พระธาตุดินแทน ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนชุมชนบ้านแสงภา

2. ข้อปฏิบัติทางสังคม หรือแนวทางปฏิบัติ คือ สิ่งที่สมาชิกของชุมชนจะต้องถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่อยู่ในความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชน เช่น เมื่อพูดถึงการฆ่าสัตว์ในวันโกนหรือวันพระ จะเชื่อมโยงสู่บาป และทำให้ไม่มีความสบายใจและจะได้รับผลจากการทำผิด และจะต้องไปขอขมาต่อพระธาตุดินแทน หรือ เมื่อมีคนในชุมชนทำผิดแนวปฏิบัติก็จะต้องไปแก้บนต่อพระธาตุดินแทน เป็นต้น

ข้อปฏิบัติทางสังคมหรือแนวทางปฏิบัติ สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ธรรมเนียมปฏิบัติ เป็นแนวทางการปฏิบัติของชุมชน ถ้าหากไม่ปฏิบัติหรือฝ่าฝืน จะถูกคนในชุมชนตำหนิหรือมีการปฏิบัติตอบโต้ที่ไม่รุนแรง และถ้าเป็นการทำผิดระเบียบของคนชุมชน หรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชน จะมีการพูดคุยกันระหว่างคู่ขัดแย้งโดยจะมีผู้เฒ่าผู้แก่หรือปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้คอยไกล่เกลี่ยของข้อแย้งเหล่านั้น
2. จารีตประเพณี เป็นมาตรฐานการปฏิบัติตนของคนในชุมชน ถ้าทำผิดจะต้องได้รับการตำหนิอย่างรุนแรง และเป็นที่ซึ่งชุมชนร่วมกันตอบโต้อย่างรุนแรง เช่น การทำผิดประเพณีในการทำบุญพระธาตุดินแทน
3. กฎระเบียบของชุมชนเป็นมาตรฐานที่ชุมชนร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อนำจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่นกฎระเบียบในการจัดป่าชุมชนบ้านแสงภา ระเบียบว่าด้วยการจัดการเหมืองฝาย เป็นต้น

4.5 การเรียนรู้วัฒนธรรมความเชื่อในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา

ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าสังคมของคนในชุมชนยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่และพร้อมที่จะสืบทอดต่อคนรุ่นหลังต่อไป ด้วยความภาคภูมิใจใน ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีที่ชุมชนบ้านแสงภามีอยู่ โดยอาศัยองค์ความรู้ที่มีอยู่ปลูกฝัง ส่งเสริมและสืบทอดต่อกัน และเยาวชนคนรุ่นหลังต่อไป ด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีในชุมชนให้แก่เด็กและเยาวชน ด้วยรูปแบบการแสดงผลการแก้ต้นดอกไม้ของนักเรียน โรงเรียนบ้านแสงภา รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลได้สนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับด้านวัฒนธรรมประเพณี ให้แก่ชุมชนบ้านแสงภา เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมรวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชน ทั้งทางตรงและทางอ้อมอีกด้วย

การเรียนรู้วัฒนธรรมความเชื่อชุมชนบ้านแสงภา

1. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง เป็นความเชื่อที่คนในชุมชนบ้านแสงภา ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ผ่านการปฏิบัติจริง เช่น เมื่อคนในชุมชนเกิดอุบัติเหตุหรือไม่สบายจะมีการถามว่าได้ทำอะไรผิดต่อพระธาตุดินแทนหรือไม่ หรือทำอะไรผิดต่อบุคคลอื่นหรือไม่ แล้วมีผู้เฒ่าในชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงและอธิบายปรากฏที่เกิดขึ้นผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน บุคคลได้ประสบมาด้วยตนเอง อาจจะด้วยความบังเอิญ เป็นเรื่องของธรรมชาติ หรือมีผู้ทำให้เกิดขึ้นก็ตาม ทั้งนี้อาจจะจริงหรือไม่เป็นจริงก็ได้
2. การเรียนรู้ที่เกิดจากการได้รับข่าวสารต่อ ๆ กันมา หรืออ้างถึงคำโบราณที่ยึดถือกันมา หรือการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นความเชื่อที่เกิดจากการคำกล่าวอ้างต่อ ๆ กันมา หรืออ้างถึงคำกล่าวโบราณที่เชื่อถือและยอมรับกันมา โดยชุมชนบ้านแสงภาจะใช้การบอกเล่าต่อ ๆ กันมา และจะอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในชุมชนได้แก่พระธาตุดินแทนและอธิบายเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถโน้มน้าวจิตใจของผู้คนในชุมชนได้
3. การเรียนรู้ที่เกิดจากการที่ได้ปฏิบัติสืบทอด ๆ กันมาของคนรุ่นก่อน เป็นความเชื่อที่เกิดจาก พิธีกรรม หรือการปฏิบัติที่ทำสืบทอดกันมา อาจถือเป็นเรื่องของวัฒนธรรมและประเพณีทางสังคม ซึ่งสร้างให้เกิดความเชื่อในกลุ่มคนได้ง่าย
4. การเรียนรู้ที่เกิดจากการนึกคิดเอาเองตามความรู้สึกของตน เป็นความเชื่อที่คาดเดา หรือคิดเอาเอง หรือรู้สึกไปเอง อาจจะไม่มีข้อมูลใดๆ มาสนับสนุน แต่เป็นเริ่มปฏิบัติการเพื่อปรับเปลี่ยนพิธีกรรมบางอย่างให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันของชุมชน

บทที่ 5

สรุปผล บทเรียน และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย มีข้อสรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะในแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้

5.1 สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา คุณค่า และ ความหมาย ของความเชื่อที่มีต่อชุมชน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ บริบทของชุมชน และปัจจัยภายนอกปัจจัยภายใน ที่ทำให้ระบบความเชื่อดังกล่าวยังคงดำเนินการอยู่ได้ถึงปัจจุบัน และเพื่อศึกษาองค์ความรู้ และค้นหารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภาพื้นที่เป้าหมายได้แก่ชุมชนแสงภา คือ บ้านแสงภาหมู่ที่ 1 , บ้านปากอ หมู่ที่ 2, บ้านห้วยนา หมู่ที่ 3, ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านแสงภา เด็กเยาวชน สมาชิกสภาวัฒนธรรมตำบลแสงภา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการวิจัย เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน และประวัติศาสตร์ คุณค่า และ ความหมาย ของความเชื่อที่มีต่อชุมชน

เทคนิควิธีการที่ใช้ คือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในชุมชน การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้รู้เชิงลึก การสังเกต การศึกษารายกรณี ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการศึกษาเป็นการปฏิบัติการออกเป็น 3 ระยะตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

ชุมชนแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เป็นชุมชนเก่าแก่ มีอายุมากกว่า 400 ปี มีประวัติของชุมชนยาวนาน คนในชุมชนมีความผูกพันกัน มีความร่วมมือและความสามัคคี อาชีพหลักทำการเกษตรและบางส่วนเข้าไปทำงานในต่างจังหวัด

ลักษณะทางกายภาพ ชุมชนแสงภาตั้งบ้านเรือนบริเวณใกล้แหล่งน้ำ เป็นที่ราบลุ่มมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร การทำการเกษตรมีแหล่งน้ำในการทำการเกษตร มีการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค เช่น สระน้ำสาธารณะ ฝายเก็บกักน้ำ รวมทั้งมีระบบประปาหมู่บ้านเพื่อใช้อุปโภคบริโภค ชุมชนแสงภาจะช่วยกันรักษาผืนป่าไว้เป็นป่าชุมชน มีวิถีชีวิตพึ่งพาธรรมชาติ เนื่องจากป่าเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติของชุมชน สามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างมาก

ลักษณะทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาข้าว ทำไร่ข้าวโพด รวมทั้งมีการออกไปทำงานต่างถิ่น อาชีพที่ชาวบ้านมี

รายได้นอกเหนือการประกอบอาชีพหลักแล้ว ยังมีอาชีพพิเศษที่สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างมาก คือ การหาเห็ดขาย เนื่องจากป่าของชุมชนบ้านแสงภามีความอุดมสมบูรณ์จึงมีเห็ดป่าจำนวนมากสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนเป็นอย่างมาก และมีการขาย ลูกคือสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนเพิ่มเติมจากรายได้หลัก

ลักษณะทางสังคม ชาวบ้านแสงภาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีภาษาที่ใช้ในท้องถิ่นคือ ภาษาเลย มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายเอื้ออาทรซึ่งกัน มีความสามัคคีรักใคร่ปรองดองกัน คนในชุมชนมักไปมาหาสู่กันเสมอ มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของ และมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนไว้เป็นอย่างดี ชาวบ้านก็จะคอยช่วยเหลือซึ่งกัน ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาทางสังคมมีน้อยมาก ทุกคนเคารพและเชื่อฟังผู้นำชุมชน ถือเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาหลายชั่วอายุคน ส่งผลให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ระบบความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณี ชาวแสงภามีวัดจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดศรีโพธิ์ชัย และวัดพระธาตุดินแทน มีวัดเป็นศูนย์รวมใจและจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ชาวแสงภาทุกคนยังคงยึดมั่นและปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด เมื่อวันโกนและวันพระจะหยุดพักการทำงานทุกอย่าง งดฆ่าสัตว์ โดยเชื่อว่าถ้ามีการฆ่าสัตว์แล้วจะทำให้เกิดเรื่องไม่ดีกับตนเองและต่อครอบครัว เมื่อถึงวันปีใหม่ วันสงกรานต์ และงานบุญพระธาตุดินแทนทุกคนในครอบครัวที่ไปทำงานในต่างถิ่นก็จะกลับบ้านพร้อมใจกันทำธงไปบูชาพระรัตนตรัย นำขันห้าขันแปดไปขออาราธนาศีลยัดถือเป็นแนวปฏิบัติ ในวันสงกรานต์มีการสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรที่ชาวบ้านถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำพิธีสรงน้ำพระสงฆ์ บายศรีพระพุทธรูป ก่อพระทรายโดยมีความเชื่อว่า เพื่อไม่ให้ผีปศาจร้ายเข้ามาบวกรบกวนในหมู่บ้าน และที่สำคัญชาวบ้านได้จัดทำต้นดอกไม้มะลิซึ่งถือว่าเป็นต้นดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ปีละหลายๆต้นนำไปบูชาพระพุทธรูปที่วัดศรีโพธิ์ชัย จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของชาวบ้านแสงภาอย่างมาก สืบทอดเป็นทุนทางสังคมมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และในทุกวันพระจะมีชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ไปถือศีลปฏิบัติธรรมในอุโบสถวัดศรีโพธิ์ชัยกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ชุมชนมีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ไว้อย่างอุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรมประเพณีทุกอย่างยังคงสืบทอดแก่ลูกหลานและคนรุ่นใหม่ โดยผู้เฒ่าผู้แก่เป็นแบบอย่างให้แก่เด็กและเยาวชน

คุณค่า และ ความหมาย ของความเชื่อที่มีต่อชุมชน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่าราษฎรหมู่บ้านเป้าหมายทั้ง 3 หมู่บ้าน ยังคงมีความเชื่อในรูปแบบของวัฒนธรรมความเชื่อ เห็นคุณค่า และ ความหมาย ของความเชื่อที่มีต่อชุมชน ชาวบ้านยังถือว่ามีความเชื่อ ก่อให้เกิดความสงบสุขสำหรับตนเอง และครอบครัวรวมทั้งในสังคมชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างมาก แม้ว่าจะออกไปมีครอบครัวหรือทำงานอยู่ต่างจังหวัด ทุกคนก็จะกลับมาบ้านเกิดของตนเองเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมความเชื่อที่มีมาแต่บรรพบุรุษ ทำแล้วเกิดความสบายใจ โล่งใจที่ได้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมความเชื่อ ชี้ให้เห็นถึงการตระหนักถึงคุณค่า และ ความหมาย ของความเชื่อที่ตนเองนับ

ถือ พร้อมทั้งนำลูกหลานเข้าร่วมกิจกรรมเป็นการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

การจัดการทางสังคมของชุมชน คือวิธีการที่คนในชุมชนบ้านแสงภากำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นระเบียบในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งระเบียบหรือกฎเกณฑ์ได้รับการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้คนในชุมชนได้รับรู้ว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร ในแต่ละเวลาและโอกาส สถานการณ์และสถานภาพ ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นหรือได้รับการสืบทอดกันมานั้น เป็นแนวทางที่สมาชิกในชุมชนถือปฏิบัติตาม เวลาและโอกาส สถานการณ์และสถานภาพ

องค์ประกอบของการจัดทางสังคมบ้านแสงภา เป็นสิ่งที่คนในชุมชนสร้างขึ้นและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมความเชื่อ ซึ่งคนในสังคมเป็นนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต องค์ประกอบของการจัดระเบียบทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ คุณค่าร่วมของคนในชุมชน ข้อปฏิบัติทางสังคม หรือแนวทางปฏิบัติ โดย ข้อปฏิบัติทางสังคมหรือแนวทางปฏิบัติ สามารถจำแนกได้ดังนี้ ธรรมเนียมปฏิบัติ จารีตประเพณี กฎระเบียบของชุมชน

ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าสังคมของคนในชุมชนยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่และพร้อมที่จะสืบทอดต่อคนรุ่นหลังต่อไป ด้วยความภาคภูมิใจใน ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีที่ชุมชนบ้านแสงภามีอยู่ โดยอาศัยองค์ความรู้ที่มีอยู่ปลูกฝัง ส่งเสริมและสืบทอดต่อกัน และเยาวชนคนรุ่นหลังต่อไป ด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีในชุมชนให้แก่เด็กและเยาวชน ด้วยรูปแบบการแสดงการแห่ต้นดอกไม้ของนักเรียน โรงเรียนบ้านแสงภา รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลได้สนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับด้านวัฒนธรรมประเพณี ให้แก่ชุมชนบ้านแสงภา เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมรวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชน ทั้งทางตรงและทางอ้อมอีกด้วย

ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้วัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภา มีวิธีการสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชนดังนี้

การเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง เป็นความเชื่อที่คนในชุมชนบ้านแสงภาได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ผ่านการปฏิบัติจริง

การเรียนรู้ที่เกิดจากการได้รับข่าวสารต่อ ๆ กันมา หรืออ้างถึงคำโบราณที่ยึดถือกันมา หรือการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นความเชื่อที่เกิดจากการคำกล่าวอ้างต่อ ๆ กันมา หรืออ้างถึงคำกล่าวโบราณที่เชื่อถือและยอมรับกันมา โดยชุมชนบ้านแสงภาจะใช้การบอกเล่าต่อ ๆ กันมา และจะอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในชุมชนได้แก่พระธาตุดินแทนและอธิบายเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถโน้มน้าวจิตใจของผู้คนในชุมชนได้

การเรียนรู้ที่เกิดจากการที่ได้ปฏิบัติสืบทอด ๆ กันมาของคนรุ่นก่อน เป็นความเชื่อที่เกิดจากพิธีกรรม หรือการปฏิบัติที่ทำสืบทอดกันมา อาจถือเป็นเรื่องของวัฒนธรรมและประเพณีทางสังคม ซึ่งสร้างให้เกิดความเชื่อในกลุ่มคนได้ง่าย

การเรียนรู้ที่เกิดจากการนึกคิดเอาเองตามความรู้สึกของตน เป็นความเชื่อที่คาดเดา หรือคิดเอาเอง หรือรู้สึกไปเอง อาจจะไม่มีความเชื่อใดๆ มาสนับสนุน แต่เป็นเริ่มปฏิบัติการเพื่อปรับเปลี่ยนพิธีกรรมบางอย่างให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันของชุมชน

ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้จากการทำจริงรู้ขั้นตอนต่าง ๆ เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมในแต่ละประเพณีโดยมีผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้รู้ในชุมชนคอยให้คำแนะนำในการดำเนินการ และได้แฝงคำสอนเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตัวและการครอบงำที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ๆ และสังคม ผู้เฒ่าผู้รู้ในชุมชนนี้เองที่เป็นแกนหลักในการดำเนินการเกี่ยวกับชุมชน คอยเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนโดยใช้พลังแห่งความเชื่อมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพปัจจุบันและในการสร้างการเรียนรู้ที่ผ่านมาชุมชนได้พยายามสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนในชุมชนเป็นสำคัญโดยการให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในพิธีกรรมต่าง ๆ และมีการนำไปสอนในโรงเรียนทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนในการธำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ประชาชนในชุมชนต้องตระหนักถึงคุณค่า การเป็นเจ้าของชุมชน ต้องมีส่วนร่วม มีแรงจูงใจมีการปฏิบัติตน มีการเรียนรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการแก้ปัญหาและการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง จะทำให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

2. ชุมชน ต้องใช้หลักการมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ที่มีในพื้นที่มาผสมผสานแบบบูรณาการเพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายในพื้นที่ ได้แก่ 1. ภาคประชาชนหรือชุมชน สถาบันศาสนา สภาวัฒนธรรม 2. องค์การบริหารส่วนตำบล 3) ส่วนราชการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และพัฒนาการอำเภอ กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมและค้นหารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหา หรือการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภาต่อไป

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งสถาบันการศึกษา

หน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล สถานศึกษา สาธารณสุข ตลอดจน
หน่วยงานเอกชน ต้องทำงานแบบประสานความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือด้านความรู้ และ
การจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน เพื่อสร้าง
กระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน เพื่อนำไปสู่การใช้แก้ปัญหาและ
พัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของงานวิจัย การศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของ
ชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคม สามารถที่จะพัฒนาผลงานให้ได้ดี
ยิ่งขึ้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันขับเคลื่อนภูมิปัญญา
ด้านวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนบ้านแสงภา เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อนำไปสู่การใช้
แก้ปัญหาและพัฒนาอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม .(2555) ความหมาย แนวคิด และประเด็นที่เกี่ยวกับ “วัฒนธรรม” {ออนไลน์}.เข้าถึงได้จาก http://www.mculture.go.th/detail_page.php?sub_id=1763

สัญญา สัญญาวิวัฒน์.(2526). การพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม.กรุงเทพฯ

คนทำงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ . (2555) “แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม การบูชาใน

พระพุทธศาสนา ” { ออนไลน์ } เข้าถึงได้จาก

<http://www.gotoknow.org/blogs/posts/401152>

ภาคผนวก

ภาพประกอบที่ 11เวทีชี้แจงโครงการ

ภาพประกอบที่ 12 การจัดเวทีชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย

ภาพประกอบที่ 13 กิจกรรมร่วมทำบุญตักบาตร

ภาพประกอบที่ 14 เวทีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 1

ภาพประกอบที่ 15 เวทีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 2

ภาพประกอบที่ 16 การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ

ภาพประกอบที่ 17 การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ
ขบวนเซิ้งบั้งไฟ ของแม่บ้านแสงภา

ภาพประกอบที่ 18 ภาพกิจกรรมการจุดบั้งไฟในงานวันออกพรรษา

ภาพประกอบที่ 19 การเก็บข้อมูลและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมความเชื่อ

ภาพประกอบที่ 20 ภาพกิจกรรมการตัดบาตรเทโว

ภาพประกอบที่ 21 เวทีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ ครั้งที่ 3

ภาพประกอบที่ 22 ผู้นำชุมชนและชาวบ้านร่วมกันเตรียมงานบุญฉลองพระธาตุดินแทน

ภาพประกอบที่ 23 การจัดเก็บข้อมูลในงานบุญพระธาตุดินแทน

ภาพประกอบที่ 24 งานบุญพระธาตุดินแทน

ภาพประกอบที่ 25 กองข้าวเปลือกที่ชาวบ้านนำมาทำบุญ

ภาพประกอบที่ 26 เครื่องส่งเทวดา

ภาพประกอบที่ 27 พาชั่วข้าว

ภาพประกอบที่ 28 เครื่องส่งเทวดา

ภาพประกอบที่ 29 คุณยายเตรียมเครื่องเข้าร่วมพิธี

ภาพประกอบที่ 30 กิจกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี ของเด็กและเยาวชน

ประวัตินักวิจัย

1. นางสาวณิกตา พงษ์เสนห์

วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี
ตำแหน่ง/หน้าที่	รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
โทรศัพท์	มือถือ 089-9435533
ที่อยู่ปัจจุบัน	2 หมู่ที่ 4 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

2. นางสาวนาฏิญา ผสม

วุฒิการศึกษา	ม.6
ตำแหน่ง/หน้าที่	ค้าขาย
สถานที่ทำงาน	47 หมู่ที่ 4 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
โทรศัพท์	มือถือ 086-2254921
ที่อยู่ปัจจุบัน	47 หมู่ที่ 4 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

3. นายหลิน มั่นมา

วุฒิการศึกษา	ม.6
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านห้วยนา ตำบลแสงภาอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
สถานที่ทำงาน	ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านห้วยนา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
โทรศัพท์	มือถือ 087-2224054
ที่อยู่ปัจจุบัน	8 หมู่ที่ 3 ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

4. พระครูโพธิจริยาวัฒน์

วุฒิการศึกษา	ม.6
ตำแหน่ง/หน้าที่	รองเจ้าคณะอำเภอนาแห้ว
สถานที่ทำงาน	วัดศรีโพธิ์ชัย ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
โทรศัพท์	042-079442
มือถือ	087-9943211

5. นายสมบัติ ชิตทิด

วุฒิการศึกษา	ป.4
ตำแหน่ง	กำนันตำบลแสงภา
สถานที่ทำงาน	ที่ทำการกำนันตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
โทรศัพท์	042-079414 มือถือ 084-7893162

ที่อยู่ปัจจุบัน 65 หมู่ที่ 1 ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
 6.นายศุภโชค ผสม
 วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี
 ตำแหน่ง/หน้าที่ ครูชำนาญการโรงเรียนบ้านนามาลา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
 สถานที่ทำงาน 47 หมู่ที่ 4 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
 โทรศัพท์มือถือ 086-2254921
 ที่อยู่ปัจจุบัน 47 หมู่ที่ 4 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

7. นางชนกภรณ์ สิทธิทองกลาง

วุฒิการศึกษา ค.บ. (สังคมศึกษา)
 ตำแหน่ง นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
 สถานที่ทำงาน สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเลย ศาลากลางจังหวัดเลย ชั้น 5
 อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000
 มือถือ 089-5699137

8.นางปัญญาพร อ้วนศิริ

วุฒิการศึกษา ศศ.บ. (การจัดการทั่วไป)
 ตำแหน่ง เจ้าพนักงานการเงินและบัญชีชำนาญงาน
 สถานที่ทำงาน สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเลย
 ศาลากลางจังหวัดเลย ชั้น 5 อำเภอเมืองเลย
 จังหวัดเลย 42000
 โทรศัพท์ 042-861702 มือถือ 082-1087158

9.นายวิเศษ พุทธรักษ์

วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี
 ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา
 สถานที่ทำงาน องค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
 โทรศัพท์มือถือ 080-1937674
 ที่อยู่ปัจจุบัน 62 หมู่ที่ 1 ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย